

Παναγιώτης Σ. Γιαννόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

**«Ερμηνευτικά προβλήματα και αλληλεπίδραση της
νέας τακτικής διαδικασίας με τον Κανονισμό
1393/2007»**

Εισήγηση στο επιμορφωτικό σεμινάριο ΕΣΔΙ «Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί» (Εθνική
Σχολή Δικαστών, 27.4.2018)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1	Εισαγωγή.....	3
2	Η έννοια του «διαμένοντος στο εξωτερικό» κατά το άρθρο 215 § 2 ΚΠολΔ.....	4
2.1	Γενικά	4
2.2	Οι κατ' ιδίαν ρυθμίσεις των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 εδ. γ' ΚΠολΔ .5	
2.3	Ο σύνδεσμός της «διαμονής στο εξωτερικό» στα άρθρα 215 § 2, 237 § 1 και 238 εδ. τελ. ΚΠολΔ.....	6
3	Ειδικότερα προβλήματα από την εφαρμογή του συνδέσμου της διαμονής του φυσικού προσώπου και της έδρας του νομικού προσώπου κατά την παρέκταση των προθεσμιών των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ.....	18
4	Κρίσιμος χρόνος για την εμπρόθεσμη συντέλεση της επίδοσης για τις ανάγκες υπολογισμού των προθεσμιών των άρθρων 215, 237, 238 ΚΠολΔ υπό το πρίσμα του Καν1393/2007.....	23
5	Εναλλακτικές μέθοδοι επίδοσης κατά τον Κανονισμό 1393/2007 και σημασία τους για την έγκαιρη διενέργεια της επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης	29
5.1	Η θέση της ταχυδρομικής επίδοσης (14 Καν1393/2007) και της απευθείας επίδοσης (15 Καν 1393/2007) στο σύστημα του Κανονισμού 1393/2007	29
5.2	Η ταχυδρομική επίδοση κατά το άρθρο 14 Καν1393/2007	32
5.2.1	Εισαγωγή.....	32
5.2.2	Η επίδοση με «ισοδύναμο της συστημένης επί αποδείξει ταχυδρομικής επιστολής».....	33
6	Τρόπος διενέργειας της ταχυδρομικής επίδοσης.....	34
6.1	Εισαγωγή.....	34
6.2	Έννοια ταχυδρομικών υπηρεσιών.....	35
6.3	Πρόσωπα που νομιμοποιούνται στην επίσπευση της επίδοσης και στην παραλαβή του επιδοτού εγγράφου	37
6.4	Τρόπος διενέργειας της ταχυδρομικής επίδοσης.....	39
6.5	Λοιπά ζητήματα	41
7	Η απευθείας επίδοση (15 Καν1393/2007).....	42

1 Εισαγωγή

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η μελέτη των ερμηνευτικών ζητημάτων που ανακύπτουν από την αλληλεπίδραση της νέας τακτικής διαδικασίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά το Ν. 4335/2015 με τον Κανονισμό 1393/2007, στις περιπτώσεις που στην πολιτική δίκη συμμετέχουν διάδικοι εγκατεστημένοι στην αλλοδαπή.

Τα ανακύπτοντα ζητήματα μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες ευρύτερες θεματικές που εξετάζονται κατά σειρά στην εισήγηση: (α) τα προβλήματα που σχετίζονται με τη νοηματική οριοθέτηση του συνδέσμου της διαμονής στην αλλοδαπή για τις ανάγκες ερμηνείας και εφαρμογής των άρθρων 215 § 2 και 237 ΚΠολΔ*, (β) το χρόνο συντέλεσης της επίδοσης της αγωγής σύμφωνα με τα άρθρα 8 και 9 Καν1393/2007, (γ) τη χρησιμότητα των εναλλακτικών μεθόδων επίδοσης του Καν1393/2007 για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των παραπάνω ρυθμίσεων.

---

* Αναφορές σε άρθρα χωρίς άλλη ένδειξη, αφορούν τον ΚΠολΔ

2 Η έννοια του «διαμεινόντος στο εξωτερικό» κατά το άρθρο 215 § 2 ΚΠολΔ.

2.1 Γενικά

Αντίθετα απ' ό,τι υπό την ισχύ της ΠολΔ¹, το ισχύον δίκαιο δεν θεσπίζει γενική διάταξη που να προβλέπει την παρέκταση των δικονομικών προθεσμιών λόγω απόστασης². Κατά τις Προπαρασκευαστικές εργασίες του ΚΠολΔ η διατήρηση της ρύθμισης του άρθρου 195 ΠολΔ κρίθηκε περιττή με το σκεπτικό ότι η μακρά παρέκταση των προθεσμιών που προέβλεπε το προϊσχύσαν δίκαιο απέληγε σε σοβαρή επιβράδυνση της διεξαγωγής της πολιτικής δίκης³. Κατά συνεπή εφαρμογή του παραπάνω σκεπτικού ο δικονομικός νομοθέτης παρέλειψε να θεσπίσει γενική διάταξη, υιοθέτησε όμως ειδικές δικονομικές ρυθμίσεις για την παράταση των προθεσμιών λόγω απόστασης σε όσες περιπτώσεις κρίθηκε τούτο σκόπιμο (215, 228, 237 εδ. τελ., 238 εδ. γ' ΚΠολΔ, 270 § 2 εδ. γ' ΚΠολΔ/2001, 503 §§ 2-3, 518 § 1, 545 § 2, 564 § 2, 591 § 1 στ. α' ΚΠολΔ).

¹ Το άρθρο 195 ΠολΔ/1835 είχε αρχικά την ακόλουθη διατύπωση: «Εάν διάδικοι, μάρτυρες ή πραγματογνώμονες κατοικούν εις άλλον τόπον παρά τον του δικαστηρίου, προστίθεται κατά τον λογισμόν των προθεσμιών [τούτο δε μόνον κατά τα παρά του νόμου ρητώς ωρισμένας περιπτώσεις] (δι' έκαστον σχόλιον ανά τέσσαρα μυριάμετρα αποστάσεως μια ημέρα προσέτι». Η ρύθμισή αυτή ακολούθως τροποποιήθηκε με το Ν. ΒΣΚΕ/11.2.1894 [«Εάν μάρτυς πραγματογνώμων ή διάδικος κατοική εις τόπον άλλον παρά τον του δικαστηρίου ή του αντιδίκου του, προστίθενται κατά τον λογισμόν των προθεσμιών (τούτο δε μόνον κατά τας εν τω νόμω ωρισμένας περιπτώσεις) δεκαπέντε μεν ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία ετέρου μεν Πρωτοδικείου, είκοσι πέντε δε ημέραι, αν κατοική εν τη περιφερεία ετέρου μεν Πρωτοδικείου υπαγομένου όμως εις το αυτό Εφετείο, τριάκοντα δε ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία ετέρου εφετείου»]. Με το Ν. ΓΨΖ (3790)/13.6.1911, τέλος, το άρθρο 195 προσέλαβε την ακόλουθη διατύπωση: «Εάν μάρτυς πραγματογνώμων ή διάδικος κατοική εις τόπον άλλον παρά τον του δικαστού ενώπιον μέλλει να εμφανισθή ή εάν διάδικος προκειμένου να ενεργήση τι προς τον αντίδικον αυτού, κατοική εις τόπον άλλον παρά τον του αντιδίκου τούτου ή εις τόπον άλλον παρά τον του δικαστηρίου προς ο απευθύνεται προστίθενται κατά τον λογισμόν των προθεσμιών, τούτο δε μόνον κατά τας εν τω νόμω ωρισμένας περιπτώσεις και εφ' όσον δι' ειδικής διατάξεως δεν ορίζεται άλλως- Πέντε ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία του του αυτού Ειρηνοδικείου- Δεκαπέντε ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία του αυτού Πρωτοδικείου- Εικοσιπέντε ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία ετέρου μεν Πρωτοδικείου υπαγομένου όμως εις το αυτό Εφετείο- Τριάκοντα ημέραι αν κατοική εν τη περιφερεία ετέρου Εφετείου- Δύο μήνες αν ο άλλος τόπος εν ω η κατοικία ή η διατριβή είνε η Ευρώπη ή η Τουρκία ή η Αίγυπτος και – Τρεις μήνες αν ο άλλος τόπος εν ω η κατοικία ή η διατριβή είνε έτερα μέρη του κόσμου ή άλλαι επικράτειαι». Δεδομένου ότι οι παραπάνω διατάξεις προέβλεπαν την παρέκταση των δικονομικών προθεσμιών λόγω απόστασης ακόμη και σε διαφορές που δεν είχαν στοιχεία αλλοδαπότητας, έτυχαν αρκετά ευρείας νομολογιακής εφαρμογής, κατά τρόπο, ώστε να παρέχουν ακόμη και σήμερα ενδιαφέροντα ερεθίσματα κατά την ερμηνευτική προσέγγιση των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ.

² Ενδεικτ. Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης), ΚΠολΔ, 2000, Εισάγ. 144 -151, αρ. 3.

³ Διάγραμμα Εισηγητού Γ. Ράμμου, ΣχΠολΔ σ. 20 [«Η ισχύουσα Δικονομία δέχεται το σύστημα της παρεκτάσεως των προθεσμιών λόγω αποστάσεως. Τουναντίον η Γερμανική, η Αυστριακή, η Ουγγρική Δικονομία και άλλαι νεώτεροι Δικονομίες και τα νεώτερα Σχέδια, Γερμανικόν του 1931 και Ιταλικόν του 1926 δεν αναγνωρίζουσι τον θεσμόν τούτον αλλά καθορίζουσι τας προθεσμίας ενιαίως και παγίως ανεξαρτήτως της αποστάσεως. Και ερωτάται, Επιβάλλεται η διατήρησις του ρηθέντος συστήματος εν τη νέα Δικονομία; Νομίζομεν ότι κατ' αρχήν εις το ερώτημα τούτο δέον να δοθή αποφατική απάντησις. Εάν όμως ήθελε κριθή ότι αι παρ' ημίν συντρέχουσαι ειδικαί συνθήκαι δικαιολογούσι την αναγνώρισιν παρεκτάσεως ωρισμένων τουλάχιστον προθεσμιών, τότε φρονούμεν ότι η παρέκτασις αυτή δέον να μειωθεί σημαντικώς, λαμβανομένης υπόψιν της αναπτύξεως των μέσων της συγκοινωνίας κ.λ.π. και δη εν σχέσει προς το ισχύον δίκαιον εις το 1)2 ή εις το 1)3 διότι επί τη βάσει του ισχύοντος δικαίου επέρχεται εξαιρετική επιβράδυνσις εις την διεξαγωγήν και την περάτωσιν των δικών»].

Οι παραπάνω διατάξεις δεν ρυθμίζουν κατά τρόπο ενιαίο την παρέκταση των δικονομικών προθεσμιών λόγω απόστασης. Το πεδίο εφαρμογής ορισμένων από τις ρυθμίσεις αυτές καταλαμβάνει μόνον το διάδικο που είναι εγκατεστημένος στην αλλοδαπή (503 §§ 2-3, 518 § 1, 545 § 2, 564 § 2 ΚΠολΔ). Αντίθετα, σε άλλες περιπτώσεις και ιδιαίτερα στις κρίσιμες για την παρούσα εισήγηση ρυθμίσεις των άρθρων 215.2, 237 § 1 εδ. τελ και 238 εδ. γ' ΚΠολΔ, η παρέκταση ενεργεί αμφιμερώς καταλαμβάνοντας όλες τις πλευρές. Στο μέτρο πάντως που ορισμένη δικονομική ρύθμιση δεν προσδιορίζει σαφώς ποια πλευρά ωφελεί η παρέκταση, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι καταλαμβάνει όλους τους διαδίκους, ενόψει της αρχής της ενότητας των προθεσμιών⁴.

Η νομοθετική ρύθμιση αναδεικνύεται συχνά αντιφατική, αν συνεκτιμηθεί πως για τα ίδια ένδικα βοηθήματα (π.χ. ανταγωγή, πρόσθετη παρέμβαση, προσεπίκληση) προβλέπεται παρέκταση της προθεσμίας στην τακτική διαδικασία (238 εδ. τελ), όχι όμως και στις ειδικές (591 § 1 στ. β' και ζ') παρά το γεγονός ότι στην τελευταία περίπτωση οι τασσόμενες προθεσμίες μετά τη μεταρρύθμιση του Ν. 4335/2015 είναι πλέον ιδιαίτερα σύντομες και σε κάποιες περιπτώσεις μάλλον υπερβολικά πιεστικές⁵.

2.2 Οι κατ' ιδίαν ρυθμίσεις των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 εδ. γ' ΚΠολΔ

Με το Ν. 4335/2015 τροποποιήθηκαν οι εν θέματι διατάξεις στο πλαίσιο της ευρύτερης αναμόρφωσης της τακτικής διαδικασίας. Το ισχύον δίκαιο προέβλεπε την επίδοση της αγωγής μέσα διάστημα 30 ημερών από την κατάθεση, το οποίο παρατείνεται κατά τριάντα ημέρες «αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους διαμένει στο εξωτερικό» (215 § 2 ΚΠολΔ). Υπό συναφή διατύπωση το άρθρο 237 § 1 εδ. τελ. ΚΠολΔ προβλέπει ότι η εκατονθήμερη προθεσμία κατάθεσης προτάσεων, η οποία αφετηριάζεται από την κατάθεση του δικογράφου της αγωγής παρατείνεται επίσης επί τριάντα ημέρες «αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους του διαμένει στο εξωτερικό». Εγείρεται το ερώτημα κατά πόσον ο εναγόμενος ο οποίος πληροφορήθηκε την κατάθεση της αγωγής αλλά διαβλέπει την κωλυσιεργία του ενάγοντα στην επίδοση της μπορεί να επικαλεσθεί υπέρ του την εξηκονθήμερη προθεσμία, ώστε να αποτρέψει τη συνέπεια της αυτοδίκαιης ανάκλησης. Στο ερώτημα αυτό διαφαίνεται ορθότερη η καταφατική απάντηση: το άρθρο 215 § 2 εδ. τελ. ΚΠολΔ ορίζει ότι η αυτοδίκαιη ανάκληση συντελείται αν η προθεσμία δεν επιδοθεί μέσα στην τριακονθήμερη (ή

⁴ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης), Εισαγ. άρθρ. 144-151,

⁵ Π.χ. σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 591 § 1 στ. β' ΚΠολΔ η προθεσμία για την άσκηση αναγκαστικής πρόσθετης παρέμβασης είναι μόλις πέντε ημέρες.

εξηκονθήμερη κατά περίπτωση) προθεσμία, χωρίς περαιτέρω διακρίσεις. Δεν παραβλέπεται φυσικά πως το εδ. α' της ίδιας παραγράφου αλλά και η ΑιτΕκθ Ν. 4335/2015 αναφέρονται σε επίδοση στον εναγόμενο μέσα στην παραπάνω προθεσμία, όμως η υιοθέτηση της διατύπωσης αυτής μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι ο νομοθέτης προσέβλεψε στο συνήθως συμβαίνον⁶. Συνεκτιμώμενης όμως της διαμορφωμένης πάγιας νομολογίας υπό το προϊσχύσαν δίκαιο υπό την οποία γινόταν δεκτό ότι ακόμη και επί ολοσχερούς παράλειψης της επίδοσης της αγωγής, η έλλειψη θεραπευόταν στο μέτρο που ο εναγόμενος παρίστατο χωρίς να αντιλέγει⁷, διαφαίνεται προτιμότερο να γίνει δεκτό ότι ο επιμελέστερος εναγόμενος νομιμοποιείται στην επίδοση της αγωγής. Στην τελευταία περίπτωση, αφ' ης στιγμής ο νομοθέτης προέκρινε ως σύνδεσμο για την παρέκταση της προθεσμίας την διαμονή του εναγόμενου, σκόπιμο είναι να αναγνωρισθεί ότι ο τελευταίος, μπορεί να ενεργήσει την επίδοση μέσα στη διευρυμένη εξηκονθήμερη προθεσμία, ακόμη και αν ο παραλήπτης του δικογράφου είναι εγκατεστημένος στην ημεδαπή.

Σοβαρά προβλήματα αναμένεται να δημιουργήσει κατά τη νομολογιακή εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων η νοηματική οριοθέτηση του συνδέσμου της «*διαμονής στο εξωτερικό*». Πριν τη μεταρρύθμιση του Ν. 4335/2015 το ζήτημα σε περιορισμένο μόνον βαθμό φαίνεται να απασχόλησε τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, ως επί το πλείστον με αφορμή τις προθεσμίες των ενδίκων μέσων. Το ερμηνευτικό ενδιαφέρον εντούτοις αναμένεται να αυξηθεί υπό την εφαρμογή των άρθρων 215 § 2, 237 §1 και 238 ΚΠολΔ, ενόψει και της αυστηρότητας της απειλούμενης δικονομικής κύρωσης, της αυτοδικαίως ανάκλησης της αγωγής.

2.3 Ο σύνδεσμός της «διαμονής στο εξωτερικό» στα άρθρα 215 § 2, 237 § 1 και 238 εδ. τελ. ΚΠολΔ.

Ο ΚΠολΔ εξαρτά την παρέκταση της προθεσμίας από το σύνδεσμό της «*διαμονής στο εξωτερικό*». Κατά πόσον το νοηματικό περιεχόμενο του όρου αντιδιαστέλλεται πράγματι προς την έννοια της κατοικίας ως συνδέσμου που θεμελιώνει γενική δωσιδικία στο πλαίσιο της κατά τόπον αρμοδιότητας (άρθρ. 22 και 23 ΚΠολΔ) αποτελεί

⁶ ΑιτΕκθ Ν. 4335/2015, σ. 11: «*Θεσπίζεται προθεσμία για την επίδοση της αγωγής στην τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, η οποία καθορίζεται σε τριάντα (30) ημέρες από την κατάθεσή της αν ο εναγόμενος διαμένει στην Ελλάδα και σε εξήντα (60) ημέρες αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους του διαμένει στην αλλοδαπή. Η διάταξη αυτή συνδυάζεται συστηματικά με τις ρυθμίσεις των άρθρων 237 και 238, οι οποίες εισάγουν τον κανόνα της έγγραφης διαδικασίας και εκμεταλλεύονται χρονικά προς εξυπηρέτηση της οικονομίας της δίκης τον μέχρι σήμερα «νεκρό» χρόνο από την κατάθεση της αγωγής και μέχρι τη συζήτησή της. Αν ο ενάγων δεν εκπληρώσει το δικονομικό αυτό βάρος, τότε η αγωγή θεωρείται ότι δεν ασκήθηκε και ως εκ τούτου δεν παράγει δικονομικές έννομες συνέπειες. Οι ουσιαστικού δικαίου συνέπειες βεβαίως διατηρούνται.*

⁷ Βλ. για το ζήτημα αυτό κατωτ. § 4.

ερμηνευτικό ζητούμενο. Αποτελεί κοινό τόπο ότι για τις ανάγκες ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 22 ΚΠολΔ η έννοια της κατοικίας καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 51-56 ΑΚ⁸. Προϋποθέτει υπό την έννοια αυτή υλική εγκατάσταση που εκδηλώνεται με τη βιοτική παραμονή, την επαγγελματική ή κοινωνική δραστηριότητα, την περιουσιακή προσκόλληση σε ορισμένο τόπο κ.λπ.) και ψυχική διάθεση μόνιμης, αν και όχι κατ' ανάγκη ισόβιας εγκατάστασης⁹. Πολλαπλή κατοικία αποκλείεται (51 εδ. β' ΑΚ), επιτρέπεται όμως παράλληλη ειδική κατοικία για τους επαγγελματίες, η οποία θεμελιώνει αυτοτελώς γενική δωσιδικία (23.2 ΚΠολΔ), η οποία συντρέχει προς εκείνη της κατοικίας. Ενώσει της απαγόρευσης της πολλαπλής κατοικίας, η ήδη κτηθείσα διατηρείται μέχρι την απόκτηση νέας (52 ΑΚ). Η κατοικία τέλος, αποκτάται κατ' αρχήν εκούσια, νοητή όμως είναι και η θεμελίωση νόμιμης κατοικίας ως προς τους λειτουργούς που ασκούν ισόβια δημόσια υπηρεσία (54 ΑΚ).

Παράλληλα, ο ΚΠολΔ χρησιμοποιεί τον όρο «κατοικία» και στα άρθρα 124 §2 και 128 § 2 υπό διαφορετική έννοια για τις ανάγκες προσδιορισμού του τόπου της επίδοσης. Σύμφωνα με το νομοθετικό ορισμό του άρθρου 128 ΚΠολΔ, ως «κατοικία» του παραλήπτη της επίδοσης νοείται, κατ' αρχήν, ο χώρος που είναι προορισμένος για διημέρευση ή διανυκτέρευση¹⁰, εφόσον αποτελεί και το πραγματικό κατάλυμα του παραλήπτη¹¹. Υπό την έννοια αυτή, αποτελούν κατοικία και το παράπηγμα, το αντίσκηνο, το τροχόσπιτο, η θαλαμηγός, όταν χρησιμοποιούνται με κάποια σταθερότητα για διημέρευση ή διανυκτέρευση, όχι, όμως, και η γκαρσονιέρα, που χρησιμοποιείται σποραδικά ή ευκαιριακά¹², το αυτοκίνητο, έστω και αν ο αποδέκτης της επίδοσης το χρησιμοποιεί για κατάκλιση¹³, ή ο χώρος ανεγειρόμενης οικοδομής¹⁴. Δεν αποκλείεται ο αποδέκτης να έχει υπό την έννοια του άρθρου 128 ΚΠολΔ, περισσότερες κατοικίες, οπότε η επίδοση μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε από αυτές¹⁵. Δεν έχει επίσης σημασία, αν πρόκειται για κατοικία ιδιόκτητη ή μισθωμένη, αν ο

⁸ Κεραμεύς/Κονδύλης/(-Νίκας), άρθρ. 22 αρ. 2· Νίκας, ΕγγΧΠολΔ, 2^η, 2016, σ. 92· Κλαμαρή/Κουσουλής/Παναζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 3^η, 2016, σ. 320· Μαργαρίτης, ΚΠολΔ, 2012, άρθρ. 22 αρ. 2.

⁹ ΕφΑθ 5744/1976, ΝοΒ 1977.397· ΕφΑθ 1796/1993, ΕλλΔνη 1994.476.

¹⁰ ΠρΑναθΕπ, σ. 555 με τη διευκρίνιση ότι ο όρος «κατοικία» στο άρθρο 128 ΚΠολΔ έχει τεθεί «υπό την ευρυτάτην αυτού έννοιαν, τουτέστι περιλαμβάνει και την διαμονήν ως και οιονδήποτε τόπον ένθα ο προς ον η επίδοσις έχει κατάλυμα γενικώς».

¹¹ Δεληκωστόπουλος/Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ, τ.Α', 1969, άρθρ. 129, αρ. ΙΙ 1· Μπέης, ΠολΔ, άρθρ. 128, σ. 687-679· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 128, αρ. 4.

¹² Δεληκωστόπουλος/Σινανιώτης, άρθρ. 129, αρ. ΙΙ 1· Μπέης, ΠολΔ άρθρο 128, σ. 679· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, 2005, § 55, αρ. 18.

¹³ Βαθρακοκόιλης, ΕρμΚΠολΔ, άρθρ. 128, αρ. 3.

¹⁴ Έστω και αν ο παραλήπτης την επισκέπτεται καθημερινά ως επιβλέπων οικοδομικών εργασιών: ΑΠ 864/1990, ΕλλΔνη 1991.332.

¹⁵ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 128, αρ. 4· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §55, αρ. 18.

αποδέκτης του εγγράφου φιλοξενείται εκεί ή διαμένει ως μέλος της οικογένειας ή ως σύνοικος^{16,17}. Η ρύθμιση του άρθρου 128 § 2 ΚΠολΔ εκτοπίζει ως ειδικότερη τα άρθρα 51 ΑΚ και 22 ΚΠολΔ.

Οι ρυθμίσεις περί δωσιδικιών του ΚΠολΔ διακρίνουν ρητά μεταξύ κατοικίας και διαμονής. Η διαμονή ανάγεται σε αυτοτελή σύνδεσμο γενικής δωσιδικίας υπό τους όρους του άρθρου 23 ΚΠολΔ και νοείται κατά την ερμηνεία της τελευταίας διάταξης ως η προσωρινή εγκατάσταση (ακόμη και σε φυλακή, νοσοκομείο κ.λπ)· διαφοροποιείται επομένως από την κατοικία του άρθρου 22 ΚΠολΔ (ή των άρθρων 51-56 ΑΚ) καθ' ο μέτρο απουσιάζει εδώ το βουλευτικό στοιχείο της μονιμότερης εγκατάστασης¹⁸. Εκτός από την απλή διαμονή του άρθρου 23 § 1 ΚΠολΔ, η οποία θεμελιώνει δωσιδικία μόνον στο μέτρο που ο εναγόμενος στερείται κατοικίας στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, το άρθρο 38 ΚΠολΔ υιοθετεί και το σύνδεσμο της «μακρότερης διαμονής». Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 38 ΚΠολΔ καταλαμβάνει πρόσωπα τα οποία λόγω ειδικών συνθηκών έχουν σε ορισμένο τόπο διαμονή με μακρότερη διάρκεια, όπως οι υπάλληλοι, οι υπηρέτες, οι σπουδαστές, οι μαθητές κ.λπ. Η «διαμονή» ως σύνδεσμος στο άρθρο 38 ΚΠολΔ διακρίνεται από τη διαμονή του άρθρου 23 § 1, στο μέτρο που το άρθρο 38 καθιερώνει ειδική, συντρέχουσα δωσιδικία που καταλαμβάνει μόνον τις περιουσιακές διαφορές. Επιπλέον, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 38 καταλαμβάνει πρόσωπα τα οποία διαθέτουν ήδη κατοικία, ενώ εκείνο του άρθρου 23 § 1 εξ' ορισμού περιορίζεται σε πρόσωπα στερούμενα κατοικίας.

Ο όρος διαμονή χρησιμοποιείται στις διατάξεις περί επίδοσεων, προς οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 135 ΚΠολΔ. Άγνωστη είναι η διαμονή κάποιου κατά τη διάταξη αυτή, όταν αγνοείται, κατά το χρόνο επίδοσης, το οίκημα (νυκτερινό κατάλυμα) και το οίκημα εργασίας, που συνδέει τον αποδέκτη του υπό επίδοση εγγράφου, με κάποιο τόπο¹⁹. Η διαμονή, κατά την έννοια του άρθρου 135 §1 ΚΠολΔ, δε συμπίπτει κατ' ανάγκη με την κατοικία του άρθρου 51 ΑΚ, ούτε και με την κατοικία του άρθρου

¹⁶ Μπέης, ΠολΔ, άρθρ. 128, σ. 682· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 128, αρ. 4.

¹⁷ Επίδοση, πάντως, η οποία διενεργείται σε διεύθυνση, την οποία έχει εγκαταλείψει ο αποδέκτης με εγχείρηση του εγγράφου σε πρόσωπο που δεν έχει την ιδιότητα του συνοίκου (π.χ. πρώην σύζυγος) τυγχάνει ανυπόστατη. Ενδεικτ. Καλαβρός, Το ανίσχυρο των διαδικαστικών πράξεων της αναγκαστικής εκτέλεσης, 2010, σ. 42-43· βλ. συναφώς και την ΑΠ 618/1993, ΝΟΜΟΣ στην οποία έγινε δεκτό ότι η επίδοση με θυροκόλληση σε χώρο που δεν αποτελούσε κατοικία του οφειλέτη τύγγανε ανυπόστατη και όχι απλώς άκυρη· αντίθ. ΑΠ 156/2002, ΝΟΜΟΣ.

¹⁸ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας, άρθρ. 23 αρ. 1· Νίκας, ΕγγχΠολΔ, 2^η, 2016, σ. 93· Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρ. 51 αρ. 6· Εφαθ 614/1976, Αρμ 1976.497.

¹⁹ ΕφΘεσ 414/2010, ΕΠολΔ 2010.856, σημ. Κουκουζέλη· ΕφΠειρ 730/2008, ΕΠολΔ 2009.77 σημ. Ανθιμου.

128 §2 ΚΠολΔ, αλλά λαμβάνεται υπόψη υπό την ευρύτερη έννοια²⁰. Για την εφαρμογή του άρθρου 135 ΚΠολΔ, αρκεί και η απλή άγνοια της διεύθυνσης κατοικίας του αποδέκτη της επίδοσης²¹. Δεν αρκεί, όμως, μόνο η άγνοια του επισπεύδοντα την επίδοση, αλλά θα πρέπει να υπάρχει άγνοια ευρύτερου κύκλου προσώπων, δηλαδή να είναι αντικειμενική, με την έννοια της αδυναμίας διακρίβωσής της με τα συνήθη μέσα επιμέλειας²². Παρά το γεγονός ότι η διατύπωση του άρθρου 135 §1 ΚΠολΔ φαίνεται εκ πρώτης όψεως να συνηγορεί υπέρ της αντίθετης εκδοχής, γίνεται δεκτό ότι για τη διενέργεια επίδοσης κατά το άρθρο 135 ΚΠολΔ προσαπαιτείται να είναι άγνωστος και ο τόπος επαγγελματικής δραστηριότητας του παραλήπτη (124 §2 ΚΠολΔ)²³. Αν με την επίδειξη της δέουσας επιμέλειας²⁴ από τον δικαστικό επιμελητή, ήταν δυνατό να καταστεί γνωστή η διεύθυνση ή αν αυτή ήταν γνωστή στον επισπεύδοντα την επίδοση η επίδοση ως άγνωστης διαμονής δεν είναι νόμιμη. Αν το δικαστήριο διατηρεί επιφυλάξεις, για το κατά πόσο ο αποδέκτης της επίδοσης ήταν πράγματι άγνωστης διαμονής, έχει τη δυνατότητα να διατάξει επανάληψη της συζήτησης²⁵.

Στο πλαίσιο των κοινοτικών νομοθετικών κειμένων ιδιωτικού και δικονομικού διεθνούς δικαίου, χρησιμοποιείται επίσης ο σύνδεσμος της συνήθους διαμονής. Μάλιστα τα άρθρα 19 ΚανΡωμ Ι και 23 § 2 ΚανΡωμ ΙΙ υιοθετούν και ρητό νομοθετικό ορισμό²⁶, λύση που απέφυγε να ακολουθήσει ο κοινοτικός νομοθέτης στην περίπτωση του άρθρου 3 Καν 2201/2003. Γίνεται πάντως δεκτό ότι και στην περίπτωση του άρθρου 3 Καν 2201/2003 η έννοια της συνήθους διαμονής πρέπει να προσδιορίζεται με

²⁰ ΕφΘεσ 414/2010, ΕΠολΔ 2010.856, σημ. Κουκουζέλη· ΑΠ 1689/2001, ΕλλΔνη 2004. 137.

²¹ Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §55, αρ. 53.

²² ΑΠ 1719/2007, ΕλλΔνη 2009.1035 = ΝοΒ 2008, 699· ΑΠ 260/1987, ΑρχΝ 1988.633.

²³ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 135, αρ. 5.

²⁴ ΕφΔωδ 201/1992, ΕλλΔνη 1995.407, με επίκληση του άρθρου 116 ΚΠολΔ ως νομική βάση για την υποχρέωση τήρησης ορισμένης σειράς.

²⁵ ΕφΘεσ 536/2009, ΕφΑΔ 2012.367.

²⁶ 19 ΚανΡωμ Ι (593/2008): «1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ως συνήθης διαμονή εταιρείας ή άλλης ένωσης, με ή χωρίς νομική προσωπικότητα, νοείται ο τόπος της κεντρικής της διοίκησης. Η συνήθης διαμονή φυσικού προσώπου που ενεργεί στο πλαίσιο της επιχειρηματικής του δραστηριότητας είναι ο κύριος τόπος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του. 2. Εάν η σύμβαση συνάπτεται στο πλαίσιο της λειτουργίας υποκαταστήματος, αντιπροσωπείας ή οιασδήποτε άλλης εγκατάστασης, ή αν, σύμφωνα με τη σύμβαση, η παροχή οφείλεται από ένα τέτοιο υποκατάστημα, αντιπροσωπεία ή οιαδήποτε άλλη εγκατάσταση, ως τόπος της συνήθους διαμονής θεωρείται ο τόπος όπου ευρίσκεται το υποκατάστημα, η αντιπροσωπεία ή η οιαδήποτε άλλη εγκατάσταση 3. Κρίσιμος χρόνος για τον καθορισμό της συνήθους διαμονής είναι η χρονική στιγμή σύναψης της σύμβασης». 23 ΚανΡωμ ΙΙ (864/2007): «1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ως συνήθης διαμονή εταιρειών και άλλων ενώσεων ή νομικών προσώπων νοείται ο τόπος στον οποίο βρίσκεται η κεντρική τους διοίκηση. Όταν το ζημιόγνο γεγονός ή η ίδια η ζημία επέρχεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων υποκαταστήματος, αντιπροσωπείας ή οποιασδήποτε άλλης εγκατάστασης, ως συνήθης διαμονή νοείται ο τόπος στον οποίο βρίσκεται το υποκατάστημα, η αντιπροσωπεία ή η οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση. 2. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ως συνήθης διαμονή φυσικού προσώπου το οποίο ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας νοείται ο τόπος στον οποίο το πρόσωπο αυτό έχει την κύρια εγκατάστασή του».

αυτόνομα κοινοτικά κριτήρια²⁷. Κατά τη νομολογιακή εφαρμογή του άρθρου 3 Καν. 2201/2003 η νομολογία των δικαστηρίων μας προσανατολίζεται προς στον ορισμό της συνήθους διαμονής ως του τόπου που το πρόσωπο έχει ορίσει με σταθερό τρόπο το μόνιμο ή σύνηθες κέντρο των ενδιαφερόντων του· κατά τον προσδιορισμό του τόπου αυτού συνεκτιμώνται όλα τα πραγματικά στοιχεία που μπορούν να θεωρηθούν ως συστατικά της δημιουργίας της συνήθους διαμονής²⁸. Συναφώς, η Έκθεση Bogras ορίζει τη συνήθη διαμονή ως τον τόπο που το πρόσωπο επιλέγει ως κέντρο της βιοτικής του δραστηριότητας σε συνδυασμό και με αντικειμενικά κριτήρια όπως τα πραγματικά στοιχεία που μπορεί να θεωρηθούν προσδιοριστικά της «συνήθους διαμονής»²⁹. Με βάση τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ τέτοια πρόσφορα αντικειμενικά κριτήρια αποτελούν η διάρκεια, η σταθερότητα, οι ειδικότερες συνθήκες και οι λόγοι επιλογής του συγκεκριμένου κράτους ως τόπους συνήθους διαμονής³⁰. Υπό την παραπάνω έννοια η «συνήθης διαμονή» δεν ταυτίζεται κατ' ανάγκη τοπικά και χωρικά με την κατοικία, η οποία επίσης ανάγεται σε σύνδεσμο ρύθμισης της διεθνούς δικαιοδοσίας κατά τον Κανονισμό 1215/2012 (4 Καν1215/2012), και οριοθετείται κατ' αρχήν σύμφωνα με τη *lex fori* (62 § 1 Καν1215/2012) και προκειμένου για την οριοθέτηση της κατοικίας σε άλλο κράτος μέλος με βάση το δίκαιο του τελευταίου αυτού κράτους (62 § 2 Καν1215/2012). Η ερμηνευτική χρησιμότητα πάντως του ορισμού της συνήθους διαμονής (ή κατοικίας) κατά τους κοινοτικούς Κανονισμούς εμφανίζεται μάλλον περιορισμένη στην περίπτωση των άρθρων 215, 237 και 238 ΚΠολΔ, δοθέντος ότι στην ΑιτΕκθ Ν. 4335/2015 δεν διαπιστώνονται ενδείξεις ότι ο ημεδαπός νομοθέτης προσέβλεψε στο νοηματικό περιεχόμενο της «διαμονής» με βάση τα κείμενα του κοινοτικού δικονομικού διεθνούς δικαίου ως σύνδεσμο για την ρύθμιση της παρέκτασης της προθεσμίας.

²⁷ Αρβανιτάκης/Βασιλακάκης (-Αρβανιτάκης), Κανονισμός 2201/2003, 2016, άρθρ. 3 αρ. 21· Κούρτης, Διεθνής δικαιοδοσία και εφαρμοστέο δίκαιο στο διαζύγιο κατά τους Κανονισμούς 2201/2003 (Βρυξέλλες ΙΙα) και 1259/2010 («Ρώμη ΙΙΙ»), ΕΝΟΒΕ – Πρακτικά Ημερίδας «Το διαζύγιο και οι συνέπειες του στις οικογενειακές έννομες σχέσεις», 2017, σ. 7 επ.: 23

²⁸ ΕφΑθ 2712/2012, ΕΛΛΔνη 2012.799· ΕφΘεσ 1689/2005, Αρμ 2005.1782.

²⁹ Α. Bogras, Εισηγητική Έκθεση της σύμβασης που καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές (Κείμενο που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 28 Μαΐου 1998), ΕΕ C-221/16.7.1998, 27 επ. Η Δ.Σ. της 28.5.1998 δεν τέθηκε ποτέ σε εφαρμογή, αλλά ο πυρήνας των ρυθμίσεων της εν συνεχεία ενσωματώθηκε στον Κανονισμό 1347/2000, που αποτέλεσε τον πρόδρομο του Κανονισμού 2201/2003. Υπό την έννοια αυτή αποτελεί χρήσιμο ερμηνευτικό οδηγό για την προσέγγιση του Κανονισμού 2201/2003.

³⁰ ΔΕΕ, 2.4.2009, Α, C-523/07, ΣυλλΝομολ 2009.Ι-2805, σκέψεις 35, 37-40, 44· ΔΕΕ, 22.12.2010, Mercredi/Chaffe, C-497/10, ΣυλλΝομολ 2010.Ι-14309, σκέψεις 46-56. Βλ. και αναλυτικότερα, Αρβανιτάκη/Βασιλακάκη (-Αρβανιτάκης), ό.π. 2016, άρθρ. 3 αρ. 62.

Από τα ανωτέρω διαπιστώνεται πως η νοηματική οριοθέτηση της διαμονής στο εξωτερικό για τις ανάγκες των ανωτέρω διατάξεων δεν διαγράφεται αυτονόητη ή ευχερής³¹. Πρωταρχικά επιβάλλεται να εξετασθεί το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου για τη διακρίβωση αν ο παραλήπτης της επίδοσης έχει πράγματι διαμονή στο εξωτερικό. Υπό την ερμηνεία του άρθρου 22 γίνεται δεκτό ότι η ύπαρξη κατοικίας στην Ελλάδα θα πρέπει να κρίνεται υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου και ανεξάρτητα από κρατικά σύνορα³². Η ίδια λύση φαίνεται ορθότερο να προκριθεί και υπό την ερμηνεία των άρθρων 215, 237 και 238 ΚΠολΔ: εφόσον συνεκτιμηθεί ότι η παρέκταση της προθεσμίας παρέχεται αδιακρίτως αν ο εναγόμενος διαμένει στην αλλοδαπή ή είναι αγνώστου διαμονής, συνάγεται το ασφαλές ερμηνευτικό συμπέρασμα ότι για την παρέκταση της προθεσμίας αρκεί ο παραλήπτης της επίδοσης να μην έχει γνωστή διαμονή στην ημεδαπή.

ότι η προθεσμία παρεκτείνεται, όταν ο παραλήπτης της επίδοσης δεν έχει γνωστή διαμονή στην ημεδαπή. Επομένως υπό την αντεστραμμένη ερμηνευτική θεώρηση των παραπάνω διατάξεων, δεν παρίσταται κρίσιμο το αν ο παραλήπτης έχει όντως προσλάβει διαμονή στην αλλοδαπή πολιτεία.

Τούτων λεχθέντων, τυγχάνει διερευνητέο αν η έννοια της «διαμονής» για τις ανάγκες ερμηνείας του άρθρου 215 ΚΠολΔ θα πρέπει να προσδιορισθεί με βάση τους αποδεκτούς ορισμούς των διατάξεων περί επιδόσεων (124, 128) ή των διατάξεων περί δωσιδικίων. Προς στην κατεύθυνση αυτή προέχουσα ερμηνευτική χρησιμότητα έχει η ρύθμιση του άρθρου 215 ΚΠολΔ, καθώς ενόψει της ταυτόσημης διατύπωσης των άρθρων 237, 238 ΚΠολΔ παρίσταται δικαιολογημένο το συμπέρασμα ότι η παρέκταση των δικονομικών προθεσμιών των τελευταίων ρυθμίσεων παρέχεται σε όσες περιπτώσεις παρεκτείνεται και η προθεσμία του άρθρου 215 ΚΠολΔ, έστω και αν η παρέκταση της προθεσμίας τάσσεται στην μεν περίπτωση του άρθρου 215 ΚΠολΔ προς όφελος του ενάγοντα, στη δε περίπτωση του άρθρου 237, 238 ΚΠολΔ προς όφελος του εναγόμενου³³.

---

³¹ Βλ. περαιτέρω για την έννοια της κατοικίας και σε άλλους κλάδους δικαίου, Φουντεδάκη, Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα, 2012, σ. 101 επ.

³² Κεραμεύς/Κονδύλης (-Νίκας), άρθρ. 22 αρ. 3.

³³ Παρά τη σιωπή του δικονομικού νομοθέτη, είναι ασφαλές ερμηνευτικά να γίνει δεκτό ότι στη μεν περίπτωση του άρθρου 215 § 2 η παρέκταση της προθεσμίας τίθεται προς διευκόλυνση του ενάγοντα, ο οποίος θα πρέπει να μεριμνήσει για την έγκαιρη επίδοση της αγωγής κατά τις πλέον σύνθετες και χρονοβόρες διαδικασίες επίδοσης των ΣΧάγης 1965 και Kan 1393/2007, ενώ στην περίπτωση των άρθρων 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ, προς διασφάλιση του εναγόμενου, ο οποίος ενόψει της εγκατάστασής του σε αλλοδαπό κράτος θα είναι δυσχερέστερο να οργανώσει την υπεράσπιση του.

Προς στην κατεύθυνση αυτή σκόπιμο είναι να καταγραφούν οι ακόλουθες σκέψεις.

Η ρύθμιση του άρθρου 215 § 2 ΚΠολΔ τάσσει δικονομική προθεσμία για την ολοκλήρωση της επίδοσης της αγωγής, εξαρτώντας μάλιστα την απώλεια της από την επαχθή δικονομική κύρωση της αυτοδίκαιης ανάκλησης της αγωγής. Επιβάλλεται επομένως κατά την ερμηνευτική προσέγγιση της να συνεκτιμάται ιδιαίτερα η παράμετρος της προφύλαξης της ασφάλειας δικαίου, χάριν της πρόληψης διαφωνιών για το αν ανακλήθηκε ή όχι η αγωγή. Στο πνεύμα αυτό διαφαίνεται σκόπιμη η οριοθέτηση της «διαμονής» υπό το πρίσμα των διατάξεων περί επιδόσεων και όχι των δωσιδικιών, αφ' ης στιγμής το άρθρο 215 εν τέλει τάσσει απλώς προθεσμία για την ολοκλήρωση της επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου. Διάφορη ερμηνεία θα κινδύνευε να απολήξει σε άτοπα αποτελέσματα καθώς διαφορετικός τόπος θα ήταν κρίσιμος για τη διενέργεια της επίδοσης και διαφορετικός για την παρέκταση της προθεσμίας και θα παρέβλεπε ότι ο τόπος επίδοσης δεν συνέχεται με τις βάσεις δωσιδικίας³⁴.

Το ζήτημα παρουσιάζει αναλογίες που τον προβληματισμό που έχει ήδη απασχολήσει την ημεδαπή νομολογία, ως προς την οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 134 ΚΠολΔ. Κατά μία άποψη, αναγκαία προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου 134 ΚΠολΔ αποτελεί η έλλειψη κατοικίας στην Ελλάδα με την έννοια του άρθρου 128 § 2 ΚΠολΔ³⁵. Η ερμηνευτική λύση αυτή προσδίδει στη διαμονή κάποιο στοιχείο μονιμότητας αποκλείοντας την απουσία στην αλλοδαπή που είναι εντελώς προσωρινή και διαρκεί για βραχύ χρονικό διάστημα³⁶. Ο Κ. Μπέης³⁷, συνδέει τη δυνατότητα εφαρμογής της διαδικασίας για την επίδοση στην αλλοδαπή με τη ρύθμιση του άρθρου 128 § 2 ΚΠολΔ και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, αν η αν η απουσία υπερβαίνει το οριζόμενο "βραχύτατο χρονικό διάστημα", τότε η επίδοση θα γίνει μόνο κατά τη διαδικασία του άρθρου 134 ΚΠολΔ. Άλλη ερμηνευτική γνώμη δέχθηκε ότι η ύπαρξη κατοικίας στην Ελλάδα με την έννοια του άρθρου 128 § 2 ΚΠολΔ δεν αποκλείει την εγκυρότητα της επίδοσης σ' αυτόν που διαμένει στην αλλοδαπή³⁸.

³⁴ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης), άρθρ. 124 αρ. 1.

³⁵ ΑΠ 1126/1975, ΝοΒ 1976. 413· ΕφΑθ 1932/1986, ΕλλΔνη 1989. 770· ΕφΑθ 2577/2008, ΕλλΔνη 2010.185· ΜΠρΡόδ 59/2016, ΝΟΜΟΣ.

³⁶ Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου, Κρίσιμο χρονικό σημείο, κατά το οποίο ο οφειλέτης δεν πρέπει να διαμένει στο εξωτερικό ή να έχει άγνωστη διαμονή, προκειμένου να εκδοθεί έγκυρα διαταγή πληρωμής, ΕλλΔνη 1997.1012 επ σημ. 50.

³⁷ ΠολΔ, άρθρ. 134 σ. 703,

³⁸ ΕφΑθ 4429/1992, Δ 1992.1092.

Ως μερικότερο συμπέρασμα επομένως, διαφαίνεται κατ' αρχήν ορθότερη η εκδοχή ότι η παρέκταση της προθεσμίας του άρθρου 215 § 2 (και κατ' επέκταση των άρθρων 237, 238 ΚΠολΔ) ενεργοποιείται όταν δεν συντρέχει περίπτωση επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης σε γνωστή διεύθυνση του παραλήπτη στην Ελλάδα.

Ως προς τα εναγόμενα νομικά πρόσωπα η κατάσταση εμφανίζεται πιο περίπλοκη. Ο νομοθέτης επέλεξε το σύνδεσμο της διαμονής, ο οποίος εξ ορισμού αφορά μόνον φυσικά πρόσωπα. Στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου γίνεται δεκτό ότι η έδρα του νομικού προσώπου αντιστοιχίζεται στην έννοια της κατοικίας³⁹, ενώ στο πεδίο του δικονομικού δικαίου η έδρα επιλέγεται ως κρίσιμος σύνδεσμος για τη ρύθμιση της γενικής δωσιδικίας των νομικών προσώπων (25 ΚΠολΔ, 63 Καν1215/2012). Δεδομένου ότι στα νομικά πρόσωπα η διάκριση μεταξύ κατοικίας και διαμονής στερείται αντικειμένου, ενόψει της αρχής της μιας έδρας⁴⁰, η οποία δεν μπορεί να μεταβληθεί παρά μόνον μέσω της τροποποίησης του καταστατικού⁴¹, η οποία υποβάλλεται σε έγγραφο τύπου⁴² και κατά κανόνα τουλάχιστον σε δημοσιότητα⁴³, διαφαίνεται ορθότερο ενόψει των ιδιαιτεροτήτων των νομικών προσώπων να γίνει δεκτό ότι ως ισοδύναμος σύνδεσμος προς τη «διαμονή» θα πρέπει να προκριθεί για τις ανάγκες ερμηνείας του άρθρου 215 ΚΠολΔ, ο σύνδεσμος της έδρας του νομικού προσώπου.

Διαπιστώνεται επομένως ότι οι προϋποθέσεις για την παρέκταση της προθεσμίας του άρθρου 215 § 2 ΚΠολΔ (και κατ' επέκταση των άρθρων 237 § 1 και 238) δεν ταυτίζονται αναγκαστικά με εκείνες που αφορούν τα φυσικά πρόσωπα, καθώς στα νομικά πρόσωπα ο τόπος της επίδοσης δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με τον τόπο της έδρας του νομικού προσώπου.

Ειδικότερα, όπως γίνεται δεκτό υπό τη συνδυασμένη ερμηνεία των άρθρων 124, 126, 128 και 129 ΚΠολΔ, αρμόδιος για την παραλαβή δικογράφου που απευθύνεται σε νομικό πρόσωπο είναι ο νόμιμος εκπρόσωπος του (126 στ. δ' ΚΠολΔ), ενώ η επίδοση που απευθύνεται σε νομικό πρόσωπο, μπορεί να ενεργηθεί είτε στο κατάστημα, γραφείο ή εργαστήριο του νομικού προσώπου⁴⁴, είτε στην κατοικία του νομίμου

³⁹ Γεωργιάδης/Σταθόπουλος (-Κρητικός), ΑΚ, 2^η, 2017, άρθρ. 64 αρ. 1.

⁴⁰ Γεωργιάδης/Σταθόπουλος (-Κρητικός), ΑΚ 2^η, 2017, άρθρ. 64 αρ. 9.

⁴¹ Γεωργιάδης/Σταθόπουλος (Κρητικός), ΑΚ 2^η, 2017, άρθρ. 64 αρ. 10.

⁴² Arg. e 63 ΑΚ

⁴³ 78, 83 ΑΚ (σωματεία), 108 ΑΚ (ιδρύματα), 7β Ν. 2190/1920 (ΑΕ), 8, 9 Ν. 3190/1955 (ΕΠΕ) κ.ο.κ.

⁴⁴ ΑΠ 13/2011, ΕΠολΔ 2011.508, σημ. Κατηφόρη· ΑΠ 1707/2010, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1179/2007, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 2172/2007, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 868, 869/1996, ΕΛΛΑΔη 1997.586· ΑΠ 1369/1993, ΕΛΛΑΔη 1995.304· ΑΠ

εκπροσώπου (124 §2, 128 §1 ΚΠολΔ). Αν ο εκπρόσωπος του νομικού προσώπου δε βρίσκεται στην κατοικία του ή στο κατάστημα κ.λπ. του νομικού προσώπου, το έγγραφο παραδίδεται στην πρώτη περίπτωση, σε ένα από τους ενήλικους συνοίκους του (128 §§1, 3 ΚΠολΔ) και στη δεύτερη, στο διευθυντή του καταστήματος, του γραφείου ή του εργαστηρίου ή σε ένα από τους συνεταιίρους, συνεργάτες, υπαλλήλους ή υπηρέτες. Αν κανένα από τα προαναφερόμενα πρόσωπα δε βρίσκεται στην κατοικία ή το κατάστημα κ.λπ., γίνεται θυροκόλληση του προς επίδοση εγγράφου και τηρούνται, περαιτέρω, οι διατυπώσεις της §4 του άρθρου 128 ΚΠολΔ. Η έμμεση επίδοση (σε υπάλληλο, συνεργάτη κ.λπ.) πρέπει να επιχειρείται στο κατάστημα, γραφείο ή εργαστήριο του νομικού προσώπου⁴⁵ και το έγγραφο να εγχειρίζεται σε πρόσωπο που συνδέεται με το νομικό πρόσωπο με κάποια από τις ιδιότητες του άρθρου 129 §1 ΚΠολΔ και όχι με το νόμιμο εκπρόσωπο⁴⁶. Αν το νομικό πρόσωπο διατηρεί περισσότερα καταστήματα, η επίδοση μπορεί να ενεργηθεί σε οποιοδήποτε απ' αυτά⁴⁷, ανεξάρτητα από το κατά πόσον είναι εγκατεστημένος ο κατά το νόμο ή το καταστατικό εκπρόσωπος ή αν ασκείται εκεί η διοίκηση του νομικού προσώπου⁴⁸. Το ίδιο ισχύει και προκειμένου για τις ανώνυμες εταιρίες, ιδιαίτερα ενόψει και της ρητής νομοθετικής κατάργησης (με το άρθρο 25 Ν. 3604/2007) του άρθρου 18 § 6 ν. 2190/1920, σύμφωνα με το οποίο θεσπιζόταν ως τόπος, της κατά τεκμήριο επαγγελματικής εγκατάστασης του εκπροσώπου της, το κεντρικό κατάστημα αυτής⁴⁹.

879/1977, ΝοΒ 1978. 800· Πρβλ. ΑΠ 129/2001, ΕΛΛΔνη 2001.1585· δεν έχει σημασία ο τόπος ο οποίος κατά το καταστατικό φέρεται ως έδρα της εταιρίας, αλλά ο τόπος της εργασίας ή κατοικίας του φυσικού προσώπου που εκπροσωπεί το νομικό πρόσωπο, που δεν είναι κατά νόμο απαραίτητο να βρίσκεται στον τόπο της κατά το καταστατικό έδρας της εταιρίας.

⁴⁵ Εφαθ 427/2009, ΕφαΔ 2010.204· ΑΠ 2172/2007, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1179/2007, ΝΟΜΟΣ· Εφαθ 2916/2007, ΕφαΔ 2008.1240· Εφίωαν 64/2007, ΑρχΝ 2007.633.

⁴⁶ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 129 αρ. 9· Εφαθ 427/2009, ΕφαΔ 2010.204· ΑΠ 1084/1986, ΕΕΝ 1987.378· Εφαθ 7537/1981, ΕΛΛΔνη 1981.535· αντίθ. Μπέης, Επίδοση σε σωματείο και μετατροπή εκπρόθεσμης έφησης σε εμπρόθεσμη αντίθεση, Δ 1987.512 επ, 517· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, § 55, αρ. 23, σημ. 112.

⁴⁷ Μπέης, Δ 1978.167 επ., 170-171· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 129, αρ. 9· Εφαθ 427/2009, ΕφαΔ 2010.204· Εφδωδ 249/2005, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1286/1979, ΝοΒ 1979.731· αντίθ. Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §55, αρ. 23, σημ. 116· πρβλ. ΟΛΑΠ 3/2001, ΝοΒ 2001.1806 = Δ 2001.752, σημ. Μπέη, στην οποία κηρύχθηκε απαράδεκτη η συζήτηση της αναίρεσης με την αιτιολογία ότι, κατά την έκθεση επίδοσης η επιμελήτρια βεβαίωνε ότι είχε αναζητήσει τα μέλη του Δ.Σ. στην έδρα της εταιρίας και αφού δεν τα είχε βρει, είχε εγχειρίσει το έγγραφο σε υπάλληλο του αναιρεσίβλητου νομικού προσώπου, χωρίς να βεβαιώνεται ότι πράγματι τα μη ευρεθέντα μέλη του Δ.Σ. διατηρούσαν πράγματι γραφείο στην έδρα της εταιρίας ή παρείχαν πράγματι τις υπηρεσίες τους στο εν λόγω κατάστημα.

⁴⁸ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 129 αρ. 9· π.χ. στην ΑΠ 14/2014, ΝΟΜΟΣ, θεωρήθηκε νόμιμη η επίδοση, η οποία έγινε στο γραφείο της εταιρείας, που εξακολουθούσε να διατηρεί η παραλήπτρια και μετά την μεταφορά της έδρας της, εφόσον στο γραφείο αυτό βρέθηκε υπάλληλός της, η οποία δήλωσε ότι ήταν εντεταλμένη για την παραλαβή δικογράφων.

⁴⁹ Γινόταν, πάντως, δεκτό και πριν την τροποποίηση του Ν. 3604/2007, ότι το άρθρο 18 § 6 Ν. 2190/1920 είχε σιωπηρά καταργηθεί με το άρθρο 1 στ. ε) και 4 ΕισΝΚΠολΔ· Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 129, σ. 672-673· Εντούτοις, και υπό την εκδοχή αυτή, παρατηρείται ορθά ότι η δημοσιότητα, στην οποία υποβάλλεται το καταστατικό της εταιρίας, δημιουργεί κατάσταση εμπιστοσύνης για όσους έχουν συναλλαχθεί με τον εκπρόσωπό της, ότι όντως μετέχει στη διοίκηση της εταιρίας και ο τόπος της έδρας της είναι και ο τόπος

Αναγκαίο όρο για τη διενέργεια έμμεσης επίδοσης σε κατάσταση νομικού προσώπου αποτελεί η μη ανεύρεση του νόμιμου ή καταστατικού εκπροσώπου του νομικού προσώπου⁵⁰. Εφόσον ο τελευταίος, ενεργώντας εντός των ορίων του καταστατικού ή των νομίμων αρμοδιοτήτων του, έχει εξουσιοδοτήσει τρίτο πρόσωπο για την παραλαβή δικογράφων, τότε δεν τίθεται θέμα εφαρμογής του άρθρου 129 §1 ΚΠολΔ, αλλά το έγγραφο εγχειρίζεται απευθείας στο εξουσιοδοτημένο πρόσωπο κατά τα άρθρα 126 §4 και 127 ΚΠολΔ⁵¹. Αν ο αποδέκτης του επιδοτού εγγράφου βρεθεί στο χώρο της εργασίας του και αρνηθεί να το παραλάβει, τότε, αυτό δεν παραδίδεται στους υπαλλήλους, συνεργάτες του κ.λπ., αλλά θυροκολλάται (130 § 1 ΚΠολΔ)⁵².

Από το συνδυασμό των ανωτέρω αναδεικνύεται ότι είναι πιθανό ο τόπος κατοικίας ή διαμονής του νόμιμου εκπροσώπου και της έδρας του νομικού προσώπου να μην ταυτίζονται κατ' ανάγκη (π.χ. ημεδαπό νομικό πρόσωπο του οποίου ο νόμιμος εκπρόσωπος είναι κάτοικος αλλοδαπής). Υπό την προτεινόμενη ερμηνευτική οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 215 § 2 ΚΠολΔ μέσω της αντιστοίχισης της έδρας προς τη διαμονή, διαφαίνεται ορθότερο να προκριθεί η λύση της παρέκτασης της προθεσμίας, όταν η έδρα του νομικού προσώπου βρίσκεται στην αλλοδαπή, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασης του νόμιμου εκπροσώπου στην Ελλάδα ή στην αλλοδαπή. Υπέρ της ερμηνευτικής λύσης αυτής συνηγορούν προεχόντως σταθμίσεις ασφάλειας δικαίου. Η κατοικία ή διαμονή ή τόπος επαγγελματικής απασχόλησης του νόμιμου εκπροσώπου του νομικού προσώπου είναι ευχερές να μεταβληθεί, χωρίς τήρηση ορισμένου τύπου και χωρίς κατ' ανάγκη να λαμβάνει γνώση ο αντίδικος. Αντίθετα, η μεταβολή της έδρας συνδέεται με αυξημένες προϋποθέσεις δημοσιότητας και προϋποθέτει την τήρηση του εγγράφου τύπου. Επιπλέον, διάφορη ερμηνευτική λύση στην εξεταζόμενη περίπτωση, θα απέληγε στο άτοπο η διάρκεια της προθεσμίας να καταλείπεται στη διακριτική ευχέρεια του ενάγοντος, ο οποίος θα είχε τη δυνατότητα να την καταστήσει εξηκονθήμερη αν επέλεγε να επιδώσει στην αλλοδαπή και τριακονθήμερη στην αντίθετη περίπτωση. Υιοθέτηση της ερμηνευτικής λύσης ότι κρίσιμος χρόνος για την παρέκταση της προθεσμίας είναι ο τόπος της επίδοσης θα απέληγε σε αδιέξοδο στα νομικά πρόσωπα που διαθέτουν εγκαταστάσεις τόσο στην ημεδαπή όσο και στο εξωτερικό, καθώς και

εργασίας του, Μπέης, Επίδοση στην έδρα εταιρίας, Δ 1993, 269 επ., 271· Παπαγιάννη, Το δικαίο των επιδόσεων στην πολιτική δίκη, 2008, σ. 235-236.

⁵⁰ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), ΚΠολΔ, άρθρ. 129, αρ. 9· Νίκας, ΠολΔ II, §55, αρ. 23.

⁵¹ ΑΠ 868, 869/1996, ΕΛΛΔνη 1997, 586· Οίκοθεν νοείται ότι εφαρμόζεται το άρθρο 129 §1 ΚΠολΔ, όταν το εξουσιοδοτημένο πρόσωπο απουσιάζει.

⁵² ΑΠ 216/1977, ΝοΒ 1977.1173· Νίκας, ΠολΔ II, § 55, αρ. 24· αντίθ. Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 129, σ. 690.

στην περίπτωση αυτή θα καταλειπόταν στη διακριτική ευχέρεια του ενάγοντος η παρέκταση των προθεσμιών των άρθρων 215, 237 και 238 ΚΠολΔ, παραβλέποντας ότι η τελευταία παρέχεται προς διαφύλαξη των συμφερόντων του εγκαταστημένου στην αλλοδαπή εναγόμενου. Υιοθετώντας την εύλογη υπόθεση⁵³ ότι οι πρακτικοί λόγοι που επέβαλλαν την παρέκταση της προθεσμίας υπέρ των φυσικών προσώπων που έχουν διαμονή στην αλλοδαπή, θα συντρέχουν και στην περίπτωση των νομικών προσώπων με έδρα στο εξωτερικό, παρίσταται προτιμότερη η ερμηνευτική λύση ότι η παρέκταση των εξεταζόμενων προθεσμιών (215 § 2, 237 § 1, 238 ΚΠολΔ) επέρχεται σε κάθε περίπτωση που η έδρα του νομικού προσώπου βρίσκεται στην αλλοδαπή, ανεξάρτητα από τον τόπο στον οποίο θα λάβει τελικά χώρα η επίδοση.

Κατά συνεπή εφαρμογή της θέσης αυτής, θα πρέπει περαιτέρω να γίνει δεκτό ότι αδιάφορη παρίσταται ή ύπαρξη υποκαταστημάτων του παραλήπτη νομικού προσώπου στην ημεδαπή για το αν θα παρεκταθεί ή όχι η προθεσμία, καθώς η προθεσμία παρεκτείνεται εκ μόνου του λόγου ότι η έδρα του νομικού προσώπου βρίσκεται στην αλλοδαπή⁵⁴. Υπέρ της ερμηνευτικής λύσης αυτής συνηγορεί το γεγονός ότι αν η διοίκηση του νομικού προσώπου βρίσκεται στην αλλοδαπή, τότε στον τόπο αυτό θα πρέπει να ληφθούν και οι κρίσιμες αποφάσεις για την υπεράσπιση της υπόθεσης, τη συλλογή των αποδεικτικών μέσων κ.ο.κ. Το κατά πόσον η διαφορά ανακύπτει από τη δραστηριότητα του τυχόν εγκατεστημένου στην ημεδαπή υποκαταστήματος δεν ασκεί επίσης επίδραση, αφενός επειδή τα άρθρα 215 § 2, 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ δεν θέτουν ανάλογες διακρίσεις και αφετέρου επειδή, ενόψει της συχνής δυσχέρειας διαχωρισμού της συναλλακτικής δράσης του υποκαταστήματος από την εν γένει δράση του νομικού προσώπου, η υιοθέτηση σχετικής ερμηνευτικής διάκρισης θα απέληγε στην εξάρτηση της διάρκειας της προθεσμίας από κριτήριο αβέβαιο και ασαφές. Το γεγονός ότι υπό την ερμηνεία του άρθρου 25 ΚΠολΔ διδάσκεται πράγματι ότι για τις διαφορές που απορρέουν από την αυτοτελή δράση του υποκαταστήματος, τα νομικά πρόσωπα δωσιδικούν και στα δικαστήρια της

---

⁵³ Ελλείπει άλλων ερμηνευτικών ενδείξεων στη ΑιΕκθ Ν. 4335/2015.

⁵⁴ Η ίδια λύση επικρατεί υπό την ερμηνεία του άρθρου 518 § 1 ΚΠολΔ, όπου γίνεται δεκτό ότι η ύπαρξη υποκαταστημάτων αλλοδαπής εταιρείας στην ημεδαπή δεν επιδρά στην παρέκταση της προθεσμίας έφεσης: ΑΠ 1092/2002, περιλ., Συνήγορος 2002.341· Νίκας, Πολιτική Δικονομία ΙΙΙ, 2007, § 112 αρ. 55 σημ. 296· Οικονόμου (-Γιαννόπουλος), άρθρ. 518 αρ. 9. Εμμέσως την ερμηνευτική λύση αυτή δέχθηκε και η ΕφΘεσ 1759/2013, ΝΟΜΟΣ κρίνοντας εμπρόθεσμη έφεση που είχε ασκηθεί εντός εξήντα ημερών από την επίδοση από αυστριακή εταιρεία η οποία διατηρούσε υποκατάστημα στην Ελλάδα.

περιφέρειας του υποκαταστήματος⁵⁵ δεν παρίσταται εν προκειμένω κρίσιμο⁵⁶. οι ρυθμίσεις περί δωσιδικιών προσβλέπουν στην θεραπεία διαφορετικών σταθμίσεων, ενώ η δωσιδικία του υποκαταστήματος στην έκταση που παρέχεται συντρέχει με εκείνη της έδρας του νομικού προσώπου. Η ερμηνευτική λύση αυτή όμως στην εξεταζόμενη περίπτωση θα πρέπει να αποκρουσθεί ως ανεφάρμοστη, καθώς θα απέληγε στη σύγχρονη εφαρμογή και της τριακονθήμερης και της εξηκονθήμερης προθεσμίας, δηλαδή σε αποτέλεσμα ασύμβατο προς το ενιαίο της ενότητας της νομικής προσωπικότητας. Η αδυναμία εφαρμογής της αναδεικνύεται ιδίως στην περίπτωση που η επίδικη διαφορά ανακύπτει εν μέρει από τη συναλλακτική δράση υποκαταστήματος και εν μέρει από τη συναλλακτική δράση της κεντρικής διοίκησης ή την συναλλακτική δράση περισσότερων υποκαταστημάτων ορισμένα εκ των οποίων εγκατεστημένα στο εσωτερικό και άλλα στην αλλοδαπή. Ομοίως δεν παρίσταται κρίσιμο, το γεγονός ότι υπό την ερμηνεία του άρθρου 126 ΚΠολΔ γίνεται δεκτό ότι ή αν το νομικό πρόσωπο διατηρεί περισσότερα καταστήματα, η επίδοση μπορεί να ενεργηθεί σε οποιοδήποτε απ' αυτά⁵⁷, ανεξάρτητα από το κατά πόσον είναι εγκατεστημένος ο κατά το νόμο ή το καταστατικό εκπρόσωπος ή αν ασκείται εκεί η διοίκηση του νομικού προσώπου⁵⁸. Όπως και στην προεξετασθείσα περίπτωση της εγκατάστασης του νομικού προσώπου και του νομίμου εκπροσώπου του σε διαφορετικά κράτη, η αναγνώριση στον ενάγοντα της διακριτικής ευχέρειας να προσδιορίσει μονομερώς τη διάρκεια της προθεσμίας, επιλέγοντας το αν το δικόγραφο θα επιδοθεί σε υποκατάστημα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, θα πρέπει για τους λόγους που προαναφέρθηκαν να αποκλεισθεί.

⁵⁵ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας, άρθρ. 25 αρ. 4· Μακρίδου, Ο καθορισμός της Διεθνούς Δικαιοδοσίας επί υποθέσεων εταιρειών και νομικών προσώπων – Κανονισμός «Βρυξέλλες Ι (44/2001), Μελέτες Ι, 2010, σ. 641 επ· 659 επ· ΕφΘεσ 1951/1988, Αρμ 1989.1217· ΕιρΘεσ 1516/1992, Αρμ 1993.549.

⁵⁶ Διαφορετική ερμηνευτική λύση φαίνεται ότι είχε γίνει δεκτή υπό την ισχύ της ΠολΔ: ΕφΑθ 773/1909, Θ 1910/11.364, η οποία όμως στηρίχθηκε στην παραδοχή ότι το υποκατάστημα της αλλοδαπής εταιρείας είχε δια της αναγνώρισης της από την ελληνική κυβέρνηση είχε προσλάβει αυτοτελή νομική προσωπικότητα και λογίζονταν «κατά πλάσμα ως έχουσα την έδραν αυτής εν Αθήναις»). Δεδομένου ότι υπό το ισχύον δίκαιο δεν αναγνωρίζεται αυτοτελής νομική προσωπικότητα του υποκαταστήματος, είναι αμφίβολο κατά πόσον η ερμηνευτική λύση αυτή είναι δεκτική εφαρμογής και σήμερα.

⁵⁷ Μπέης, Δ 1978, 167 επ., 170-171· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 129, αρ. 9· ΕφΑθ 427/2009, ΕφΑΔ 2010, 204· ΕφΔωδ 249/2005, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1286/1979, ΝοΒ 1979, 731· αντίθ. Νίκας ΙΙ, §55, αρ. 23, σημ. 116· πρβλ. ΟΛΑΠ 3/2001, ΝοΒ 2001, 1806 = Δ 2001, 752, σημ. Μπέης, στην οποία κηρύχθηκε απαράδεκτη η συζήτηση της αναίρεσης με την αιτιολογία ότι, κατά την έκθεση επίδοσης η επιμελήτρια βεβαίωνε ότι είχε αναζητήσει τα μέλη του Δ.Σ. στην έδρα της εταιρίας και αφού δεν τα είχε βρει, είχε εγχειρίσει το έγγραφο σε υπάλληλο του αναιρεσιβλήτου νομικού προσώπου, χωρίς να βεβαιώνεται ότι πράγματι τα μη ευρεθέντα μέλη του Δ.Σ. διατηρούσαν πράγματι γραφείο στην έδρα της εταιρίας ή παρείχαν πράγματι τις υπηρεσίες τους στο εν λόγω κατάστημα.

⁵⁸ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (- Ορφανίδης), άρθρ. 129, αρ. 9· π.χ. στην ΑΠ 14/2014, ΝΟΜΟΣ, θεωρήθηκε νόμιμη η επίδοση, η οποία έγινε στο γραφείο της εταιρείας, που εξακολουθούσε να διατηρεί και μετά την μεταφορά της έδρας της, εφόσον στο γραφείο αυτό βρέθηκε υπάλληλός της, η οποία δήλωσε ότι ήταν εντεταλμένη για την παραλαβή δικογράφων.

Η τυχόν ύπαρξη αντικλήτου του εναγόμενου στην Ελλάδα, δεν επιδρά στην παρέκταση της προθεσμίας, η οποία κρίνεται με βάση το σύνδεσμο της διαμονής (ή προκειμένου για νομικά πρόσωπα, της έδρας) του παραλήπτη του εγγράφου στην αλλοδαπή⁵⁹.

3 Ειδικότερα προβλήματα από την εφαρμογή του συνδέσμου της διαμονής του φυσικού προσώπου και της έδρας του νομικού προσώπου κατά την παρέκταση των προθεσμιών των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ

Η εφαρμογή των άρθρων 215 § 2, 237 § 1 και 238 ΚΠολΔ αναμένεται να εγείρει σοβαρά προβλήματα στη δικαστηριακή πρακτική στις ακόλουθες περιπτώσεις: (α) όταν η διαμονή του παραλήπτη της επίδοσης δεν ταυτίζεται με τον τόπο κατοικίας του, (β) όταν ο παραλήπτης διατηρεί κατοικία ή διαμονή σε περισσότερους τόπους, ορισμένοι εκ των οποίων στο εξωτερικό, (γ) όταν μετά την κατάθεση της αγωγής ακολουθούν μεταβολές της έδρας του νομικού προσώπου ή της διεύθυνσης διαμονής του φυσικού προσώπου, (δ) όταν η διεύθυνση διαμονής ή έδρας που αναγράφεται στο δικόγραφο αποδεικνύεται εσφαλμένη ή ανακριβής (π.χ. αναφέρεται ο εναγόμενος ως διαμένων στην ημεδαπή ενώ είναι εγκατεστημένος στην αλλοδαπή ή το αντίστροφο), (ε) όταν η καταστατική έδρα του νομικού προσώπου δεν ταυτίζεται με τον τόπο όπου ασκείται πράγματι η διοίκηση του.

Κατά την ερμηνευτική προσέγγιση των ανωτέρω ζητημάτων, θα πρέπει να προταχθεί ως αναφέρθηκε η διαφύλαξη της ασφάλειας δικαίου.

Ήδη με αφορμή τις διοικητικές προθεσμίες έχει εδραιωθεί η πεποίθηση ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 § 1 και 25 § 1 εδ. α` Συντ⁶⁰ και την αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης⁶¹. Κατ' εφαρμογή των ανωτέρω γίνεται δεκτό ότι γενικά οι προθεσμίες πρέπει να είναι εύλογες, δηλαδή να συνάδουν προς την αρχή της αναλογικότητας, ώστε, αφενός να επιτρέπουν τον αποτελεσματικό έλεγχο της τήρησης των υποχρεώσεων του βαρυνόμενου, χωρίς να ενθαρρύνουν την απραξία⁶². Οι παραπάνω σκέψεις, είναι πρόσφορες προς υιοθέτηση και στο πεδίο των δικονομικών

⁵⁹ ΑΠ 332/1986, ΝοΒ 1987.32· ΕφΑθ 8329/1991, Δ 1993.26.

⁶⁰ ΑΕΔ 14/2013, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 2034/2011, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 4731/2014, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 640/2015, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 2649/2017, ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. και το Ν. 4048/2012 «Ρυθμιστική Διακυβέρνηση: Αρχές, Διαδικασίες και Μέσα Καλής Νομοθέτησης», Α` 34, στο άρθρο 2 παρ. 1 του οποίου προβλέπεται ότι μεταξύ των αρχών καλής νομοθέτησης περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η ασφάλεια δικαίου (περ. η`).

⁶¹ Α.Ε.Δ. 11/2003, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 2034/2011, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 3777/2008, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 4731/2014, ΝΟΜΟΣ· ΟΛΣΤΕ 640/2015, ΝΟΜΟΣ κ.α. (όλες με αφορμή την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του ιδιώτη).

⁶² ΟΛΣΤΕ 2649/2017, ΝΟΜΟΣ.

προθεσμιών, οι οποίες υπηρετούν αφενός σταθμίσεις οικονομίας της δίκης⁶³, αλλά και ασφάλειας δικαίου⁶⁴ στο μέτρο που κατατείνουν να μην αιφνιδιάζονται οι διάδικοι με διαδικαστικές πράξεις ή δικασίμους για τις οποίες δεν τους δόθηκε άνεση διάσκεψης. Προς στην κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι κατ' αρχήν κρίσιμη για το αν συντελείται ή όχι παρέκταση της προθεσμίας θα πρέπει να θεωρηθεί η αναγραφόμενη στο επιδιδόμενο δικόγραφο διεύθυνση, στο μέτρο που ο ίδιος ο ενάγων προκρίνει την επιλογή της δήλωσης διεύθυνσης εξωτερικού. Μεταγενέστερη μεταστροφή του ενάγοντος και επίκληση ότι εν τέλει ο εναγόμενος έχει τελικά διεύθυνση στην ημεδαπή, δεν είναι νοητή, αφού θα ήταν ασυμβίβαστη και με την επιταγή προς καλόπιστη διεξαγωγή της δίκης (116 ΚΠολΔ) όσο και προς στην αρχή της ασφάλειας δικαίου και θα μπορούσε να απολήξει ευχερώς σε σοβαρότατους αιφνιδιασμούς του εναγόμενου. Αντίθετα, η τυχόν αναγραφή διεύθυνσης εσωτερικού στο δικόγραφο ή ακόμη και η επίδοση του δικογράφου σε αυτήν δεν δεσμεύουν τον εναγόμενο, ο οποίος μπορεί να αμφισβητήσει την ύπαρξη διαμονής στο εσωτερικό, φέροντας φυσικά το βάρος της απόδειξης του ισχυρισμού του.

Αν ο εναγόμενος διατηρεί περισσότερους τόπους διαμονής ή διατηρεί διακριτό τόπο κατοικίας και διαμονής, εκ των οποίων μόνον ο ένας εντοπίζεται στο εξωτερικό, διερευνητέο είναι ποιος από τους περισσότερους τόπους συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά της «κατοικίας», όπου θα πρέπει κατ' αρχήν να ενεργηθεί η επίδοση

---

⁶³ Μπέτης, ΠολΔ, Εισαγ. Άρθρ. 144 – 151, σ. 745· Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας της δίκης, 2003, σ. 402. Σε συναφείς σταθμίσεις φαίνεται να στηρίχθηκε και η ΟΛΑΠ 18/1999, ΝΟΜΟΣ κρίνοντας αντίθετη στο άρθρο 20 Συντ, την αποσβεστική προθεσμία του άρθρου 73 § 5 ΕισΝΚΠολΔ για την άσκηση αγωγής κακοδικίας κατά δικηγόρου, με το σκεπτικό ότι η συνάρτηση της προς το χρόνο τέλεσης της ζημιόγνου πράξης από τον εναγόμενο τοποθετεί το εναρκτήριο σημείο της ανωτέρω αποκλειστικής προθεσμίας στο χρόνο τελέσεως της ζημιόγνου πράξεως ή παραλείψεως και όχι σε αυτόν της γνώσεως από τον πελάτη της ζημίας και της πράξης ή παράλειψης του δικηγόρου από την οποία προκλήθηκε, με αποτέλεσμα, στις περισσότερες περιπτώσεις, να επέρχεται απόσβεση του δικαιώματος πολύ πριν ο ζημιωθής λάβει γνώση αυτού, πράγμα το οποίο αντίκειται στο άρθρο 20 § 1 Συντ.

⁶⁴ Την αρχή αυτή επικυρώνει και η νομολογία του ΔΕΕ με αφορμή τη λειτουργία των δικονομικών προθεσμιών ενώπιον των δικαστικών οργάνων της κοινοτικής έννομης τάξης: ΔΕΚ, 9.3.1994, C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf GmbH κατά Bundesrepublik Deutschland, Προδικαστική (Ολομέλεια), ΔΔικ 1995.250 [· «οι δικονομικές προθεσμίες αποσκοπούν στην προστασία της ασφαλείας δικαίου, αποφευγομένης της επ' άριστον αμφισβητήσεως των κοινοτικών πράξεων που έχουν έννομες συνέπειες...»]· ΔΕΕ, 14.09.2017, C-184/16, Petrea κατά Υπουργού Εσωτερικών, ECLI: ECLI:EU:C:2017:684 [· «όπως το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επανειλημμένα, ο καθορισμός ευλόγων προθεσμιών για την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων με γνώμονα την ασφάλεια δικαίου, η οποία προστατεύει τόσο τους ενδιαφερόμενους πολίτες όσο και τις οικείες αρχές, είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης...»]· ΔΕΕ, 5.4.2010, Barth, C-542/08, ECLI: EU:C:2010:193, σκέψη 28· ΔΕΕ, 16.1.2014, Pohl, C-429/12, ECLI:EU:C:2014:12, σκέψη 29· ΔΕΕ, 17.11.2016, Stadt Wiener Neustadt κατά Niederösterreichische Landesregierung, C-348/15, ECLI: ECLI:EU:C:2016:882, σκέψη 41. Για την αρχή της ασφάλειας δικαίου ως ευρύτερη αρχή του κοινοτικού δικαίου, βλ. ακόμη Α. Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά, Γενικές αρχές στη νομολογία του ΣΤΕ και του ΔΕΚ, 1η έκδ., 2007, σ. 81 επ· Mehdi, Variations sur le principe de sécurité juridique, σε Le droit de l'Union européenne en principes - Liber amicorum en l'honneur de Jean Raux, Arogée, 2006, σελ. 177επ·

σύμφωνα με το άρθρο 128 § 2 ΚΠολΔ⁶⁵. Προς στην κατεύθυνση αυτή έχει ήδη κινηθεί η ελληνική νομολογία υπό την ερμηνεία του άρθρου 518 ΚΠολΔ⁶⁶.

Οι ανωτέρω ερμηνευτικές λύσεις παρίσταται σκόπιμο να γίνουν δεκτές δοθείσης της ταυτότητας του λόγου και στην περίπτωση της αναγραφής εσφαλμένης διεύθυνσης του παραλήπτη της επίδοσης στο εισαγωγικό δικόγραφο: αν μεν αναγράφκε εσφαλμένα ο εναγόμενος ως διαμένων στην αλλοδαπή, τότε θα πρέπει να γίνει δεκτή η κατάφαση της παρέκτασης της προθεσμίας,⁶⁷ ενώ στην αντίστροφη περίπτωση και πάλι ο εναγόμενος έχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την ορθότητα της αναγραφείσας διεύθυνσης φέροντας και το σχετικό κίνδυνο.

Μεταβολές της διεύθυνσης του παραλήπτη της επίδοσης μετά την κατάθεση της αγωγής δεν επιδρούν στην προθεσμία⁶⁸. Έτσι αν ο εναγόμενος απέκτησε κατοικία

---

⁶⁵ Υπό την ισχύ της ΠολΔ/1835, όπου η εμπέλευση της παρέκτασης προθεσμίας καταλάμβανε και υποθέσεις χωρίς στοιχεία αλλοδαπότητας το ζήτημα είχε προβληματίσει κατ' επανάληψη τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Παλαιότερη γνώμη είχε δεχτεί ότι κρίσιμος είναι ο τόπος κατοικίας και όχι διαμονής με το επιχείρημα ότι ο προσωρινώς διαμένων δεν δύναται να ενεργήσει από τον τόπο αυτό, αλλά από τον τόπο της κατοικίας του: ΑΠ 264/1854, ΑΠ 325/1855, ΑΠ 464/1878 άπασες παραπεμπόμενες από τον Κιτσικόπουλο, Πολιτική Δικονομία, άρθρ. 195 αρ. 33. Ως κατοικία υπό την παραπάνω έννοια, νοούταν ο τόπος «εν ω ενοικεί, δηλαδή όπου κείται το σπίτι εις το οποίον κάθεται, τούτεστιν όπου έχει την ημερινήν και νυκτερινήν αυτού ενοίκησιν και διατριβήν»: Ευκλείδης, Η πολιτική δικονομία ως ισχύει εν Ελλάδι, 3^η, 1932, § 112 σημ. 6 στ. β'. Κιτσικόπουλος, άρθρ. 195 αρ. 35. Υπό τον παραπάνω ορισμό η «κατοικία» λαμβανόταν κατ' ουσίαν υπό το νοηματικό ένδυμα της «διαμονής». Νεότερη γνώμη δέχθηκε ότι η παρέκταση παρέχεται ακόμη και ο παραλήπτης διαμένη σε άλλοο τόπο, με επίκληση του επιχειρήματος ότι σκοπός του νόμου είναι να χορηγήσει την παρέκταση όταν για την εκτέλεση της δικαστικής πράξης απαιτείται και οδοπορία: ΑΠ 283/1909, Θ 1910/1911, 51.

⁶⁶ ΕφΛαρ 238/2007, ΝΟΜΟΣ: «Στην περίπτωση που ο εκκαλών έχει κατοικία, δηλαδή τόπο κύριας και μόνιμης εγκατάστασης (ΑΚ 51), στην ημεδαπή, αλλά παράλληλα ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στην αλλοδαπή με συνέπεια να διαμένει κατά διαστήματα και εκεί, αποβαίνει σημαντικό το να καθορισθεί κατά πόσο η διαμονή αυτή, σε συγκεκριμένη περίπτωση, αποτελεί πραγματικό λόγο επιμήκυνσης της προθεσμίας για την άσκηση της έφεσης ή προβάλλεται προσχηματικώς για να δικαιολογήσει την αναποφασιστικότητα ή την ολιγωρία του εκκαλούντος ή του δικαστικού πληρεξουσίου αυτού». Στην ΕφΘεσ 284/1989, ΕλλΔνη 1991.1355= Αρμ 1990.574 έγινε δεκτό με αφορμή διάδικο που είχε κατοικία στην ημεδαπή και διαμονή στην αλλοδαπή ότι κρίσιμος για την παρέκταση της προθεσμίας άσκησης έφεσης ήταν ο τόπος κατοικίας.

⁶⁷ Άλλωστε η κατοικία και η διαμονή ως πραγματικά γεγονότα είναι δεκτικά ομολογίας: ΕφΑθ 2938/1994, ΝοΒ 1995.263· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Τέντες), άρθρ. 352 αρ. 2. Το ίδιο έγινε δεκτό και στην ΑΠ 607/1969, ΝοΒ 1970.421 ως προς την έδρα του νομικού προσώπου. Για την ερμηνευτική αυτή λύση πάντως, πρβλ. και τις επιφυλάξεις Βρέλλη, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 3^η, 2008, σ. 94-95.

⁶⁸ Πρβλ. συναφώς υπό την ερμηνεία του άρθρου 518 § 1 ΚΠολΔ, ΕφΛαρ 517/2014, ΝΟΜΟΣ: «Με τη σκέψη, λοιπόν, ότι η προθεσμία των τριάντα ημερών είναι ικανοποιητική ως χρόνος αναμονής του νικήσαντος και προετοιμασίας του ηττηθέντος, επ' όσον η διαμονή του τελευταίου βρίσκεται στην ημεδαπή, θεωρήθηκε ότι το γεγονός της διαμονής του εκκαλούντος στην αλλοδαπή θα πρέπει να οδηγήσει στο διπλασιασμό της εν λόγω προθεσμίας. Σύμφωνα με τους σκοπούς της διάταξης, κριτήριο προσδιορισμού της προθεσμίας είναι ο τόπος διαμονής του εκκαλούντος κατά την ημέρα επίδοσης της εκκαλουμένης απόφασης, αφού από αυτόν και από την εγγύτητά του προς τον τόπο ενέργειας εξαρτάται το εύλογο του χρόνου που απαιτείται για την άσκηση της έφεσης. Η κατοικία του ίδιου κατά την ίδια χρονική στιγμή είναι αδιάφορη ... Ως διαμονή, όμως, για τον καθορισμό της προθεσμίας αυτής, δεν πρέπει να θεωρηθεί η εντελώς πρόσκαιρη ή ευκαιριακή, αλλά αυτή που εμφανίζει κάποια διάρκεια ή σταθερότητα ... Και στην περίπτωση που ο εκκαλών έχει κατοικία, δηλαδή τόπο κύριας και μόνιμης εγκατάστασης (ΑΚ 51), στην ημεδαπή, αλλά παράλληλα ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα στην αλλοδαπή με συνέπεια να διαμένει κατά διαστήματα και εκεί, αποβαίνει σημαντικό το να καθορισθεί κατά πόσο η διαμονή αυτή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αποτελεί πραγματικό λόγο επιμήκυνσης της προθεσμίας για την άσκηση της

στην Ελλάδα μετά την κατάθεση της αγωγής, η προθεσμία δεν θα επηρεάζεται⁶⁹. ούτε όμως στην αντίστροφη περίπτωση θα πρέπει να θεωρηθεί ότι παρεκτείνεται η προθεσμία σε περίπτωση μετοίκησης στο εξωτερικό μετά την άσκηση της αγωγής⁷⁰.

Αν το εναγόμενο νομικό πρόσωπο έχει πραγματική έδρα στην Ελλάδα και καταστατική έδρα στην αλλοδαπή, ενδείκνυται χάριν σταθμίσεων ασφάλειας δικαίου να προκριθεί η παρέκταση της προθεσμίας και στην περίπτωση αυτή⁷¹. Αναντίλεκτα, η απόκλιση μεταξύ πραγματικής και καταστατικής έδρας συνήθως δηλώνει καταστρατηγική βούληση των διοικητών και μετόχων της εταιρείας που εκδηλώνεται με την επιλογή ορισμένης καταστατικής έδρας προς καταστρατήγηση κανόνων αναγκαστικού δικαίου (π.χ. φορολογικούς, περιορισμών στην απόκτηση κυριότητας ακινήτων σε παραμεθόριες περιοχές κ.ο.κ.)⁷². Τούτο άλλωστε είναι αναγκαίο επακόλουθο της κατάφασης του χαρακτήρα της «πραγματικής έδρας» ως πραγματικού περιστατικού⁷³ το οποίο κατ' ακολουθία είναι δεκτικό ομολογίας⁷⁴ και ευάλωτο στην καταστρατηγητική δράση του καταστρατηγούντος ο οποίος επιδιώκει τη μεταβολή των πραγματικών περιστατικών από τα οποία εξαρτάται η συνδρομή του κρίσιμου συνδέσμου του κανόνα σύγκρουσης (εδώ του άρθρου 10 ΑΚ), ώστε να πετύχει την εφαρμογή ευνοϊκής

έφεσης ή προβάλλεται προσχηματικός για να δικαιολογήσει την αναποφασιστικότητα ή την ολιγωρία του εκκαλούντος ή του δικαστικού πληρεξουσίου αυτού (ΕφΛαρ 238/07, ΕφΘεσ 284/89 Νόμος).

⁶⁹ Ευκλείδης, § 112 σημ. 5· Κιτσικόπουλος, άρθρ. 195 αρ. 40 αμφότεροι με επίκληση του επιχειρήματος ότι προς δικαιολόγηση της επέκτασης της προθεσμίας δεν απαιτείται η διαφορά κατοικίας να υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια της προθεσμίας.

⁷⁰ Κατά μείζονα λόγο δεν συγχωρείται η παρέκταση όταν ο διάδικος μεταβάλλει σκόπιμα την διαμονή του προς καταστρατήγηση του νόμου: Ευκλείδης, § 112 σημ. 5.

⁷¹ Αντίθετα, υπό την ερμηνεία του άρθρου 518 § 1 ΚΠολΔ προκρίνεται ερμηνευτικά η προσφυγή στην πραγματική έδρα: Μαργαρίτης, ΚΠολΔ, 2012, άρθρ. 518 αρ. 5· Βαθρακοκοίλης, Η έφεση, 2015, αρ. 988· Σαμουήλ, Η έφεση, αρ. 372· ΕφΠειρ 1/1995, ΑρχΝ 1995.162· ΕφΠειρ 760/1981, ΠειρΝ 1981.251. Για την ερμηνευτική λύση αυτή εκφράζονται ήδη επιφυλάξεις με επίκληση και εδώ της ασφάλειας δικαίου: Οικονόμου (-Γιαννόπουλος), Η έφεση, 2017, άρθρ. 518 αρ. 9.

⁷² Κρίστης, Ιδιωτικών Διεθνές Δίκαιον, Ειδικόν Μέρος, τ. Α, 1967/1968, σ. 109. Η αντίληψη αυτή ενυπάρχει στο κυριότερο επιχείρημα που καταφάσκει στη νομολογία υπέρ της ερμηνευτικής εκδοχής της πραγματικής έδρας υπό την ΑΚ 10, σύμφωνα με το οποίο η άκριτη υιοθέτηση του συνδετικού στοιχείου της ελεύθερης βούλησης των ιδρυτών (καταστατική έδρα) «θα κατέληγε στον παραμερισμό, στην εγχώρια έννομη τάξη, κανόνων δημοσίας τάξεως, πράγμα αντίθετο στη θεμελιώδη αρχή του άρθρου 3 ΑΚ»: ΟΛΑΠ 2/2003, ΕλλΔνη 2003.525· ΕφΠειρ 268/2013 ΔΕΕ 2014.345. Πρβλ. συναφώς ΠΠρΑθ 1738/2012, ΕΠολΔ 2013.523. Πιο πρόσφατα και αναλυτικότερα, L. Youbo. La lex societatis en droit international des affaires. Diss. Bordeaux, 2015, σ. 82-84.

⁷³ Βρέλλης, σ. 152.

⁷⁴ Έτσι η ΑΠ 607/1969, ΝοΒ 1970.421, δεχόμενη το επιτρεπτό ομολογίας ότι το διάδικο νομικό πρόσωπο εδρεύει στην Ελβετία. Πρβλ. πάντως επιφυλάξεις Βρέλλης, σ. 153.

για τον ίδιο *lex causae*⁷⁵. Κατά την παγιωμένη θέση της θεωρίας⁷⁶ και της νομολογίας⁷⁷ η κύρωση της καταστρατηγικής δραστηριότητας συνίσταται στην εφαρμογή του κανόνα δικαίου τον οποίο επεδίωξε να αποφύγει ο δράστης. Εντούτοις είναι αμφίβολο κατά πόσον στην εξεταζόμενη περίπτωση η καταστρατηγική δραστηριότητα αποβλέπει στην αποφυγή των εθνικών δικονομικών διατάξεων για τις προθεσμίες, ώστε να δικαιολογείται ο αποκλεισμός της παρέκτασης της προθεσμίας στην περίπτωση αυτή. Υπό προφανώς διαφορετικές σταθμίσεις, γίνεται δεκτό υπό την ερμηνεία του άρθρου 25 ΚΠολΔ, ότι ως έδρα για τις ανάγκες της ερμηνείας και εφαρμογής της διάταξης αυτής θα πρέπει να νοηθεί η πραγματική και όχι η καταστατική έδρα του νομικού προσώπου⁷⁸.

Τέλος, κατ' εφαρμογή των ερμηνευτικών λύσεων που έχουν ήδη γίνει δεκτές υπό το προϊσχύσαν δίκαιο⁷⁹, αλλά και την ερμηνεία των άρθρων 518 και 564 ΚΠολΔ, κρίσιμη για την παρέκταση της προθεσμίας πρέπει να θεωρηθεί η κατοικία (ή έδρα) του διαδίκου και όχι εκείνη του αντικλήτου⁸⁰

Τα υποκειμενικά όρια της παρέκτασης καταλαμβάνουν όλους τους διαδίκους της ανοιγόμενης δίκης. Δεν διαφοροποιείται δηλαδή η προθεσμία είτε για τους περισσότερους ενάγοντες, είτε για τους περισσότερους εναγόμενους, ακόμη και αν είναι εγκατεστημένοι στην ημεδαπή. Μεταγενέστερες της κατάθεσης μεταβολές των υποκειμενικών ορίων της δίκης θα πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι δεν επιδρούν στην

⁷⁵ Βλ. εν γένει για τη θεματική της καταστρατήγησης, Βασιλακάκη, Η καταστρατήγηση ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στην πρόσφατη ελληνική νομολογία, ΧρΙΔ 2003.774 επ και τους συγγραφείς της επόμενης σην.

⁷⁶ Ενδεικτ. Βασιλακάκης, ΧρΙΔ 2013.774 επ· Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη-Πασιά/Βασιλακάκης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 6^η, 2017, σ. 115-116· Βρέλλης, σ. 94-95.

⁷⁷ ΑΠ 1302/1998, ΝοΒ 2000, 242 [: «Επειδή από τις διατάξεις των άρθρων 25 και 281 του ΑΚ προκύπτει ότι η καταστρατήγηση του ισχύοντος αναγκαστικού δικαίου σε ορισμένη Πολιτεία με τη δημιουργία συνδέσμου της αρχικώς ρυθμιστέας κατά το δίκαιο της Πολιτείας αυτής έννομης σχέσης, προς το δίκαιο άλλης Πολιτείας με πράξη του καταστρατηγούντος, την οποία κατά τις επιταγές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών όφειλε να μην επιχειρήσει, συνεπάγεται το ανεφάρμοστο του δικαίου της πολιτείας στο οποίο οδηγεί ο τεχνητός σύνδεσμος και τη ρύθμιση της σχέσης με τους κανόνες του δικαίου που καταστρατηγήθηκε». ΜΠρΝαυπλ 1310/2004, ΕΔικΠολ 2008.278· Από τους λοιπούς κλάδους δικαίου, βλ. ενδεικτ. (με έμφαση στη νομολογία των τελευταίων ετών): ΑΠ 21/2016, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 22/2016, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 85/2016, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 104/2016, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 122/2016, ΝΟΜΟΣ (καταστρατήγηση δικαιωμάτων εργαζομένων)· ΑΠ 852/2015, ΝΟΜΟΣ (σύμβαση εμπορικής διανομής).

⁷⁸ ΟΛΑΠ 461/1978, ΝοΒ 1989.211· ΟΛΑΠ 2/1999, ΕΛΛΔνη 1999.271· ΕφΠειρ 65/2015, ΝΟΜΟΣ· ΕφΠειρ 381/2015, ΝΟΜΟΣ· ΜΕφΠειρ 266/2014, ΝΟΜΟΣ· ΕφΠειρ 112/2013, ΝΟΜΟΣ· ΕφΑθ 4332/2011, ΝΟΜΟΣ κ.α. Αντίθ. υπέρ της καταστατικής έδρας στην ερμηνεία του άρθρου 25 § 2 ΚΠολΔ, ο Μητσόπουλος, Πολιτική Δικονομία, τ. Α', 1972, σ. 217 σημ. 77.

⁷⁹ ΑΠ 371/1894, ΑΠ 290/1896, ΑΠ 123/1897, παραπεμπόμενες υπό Κιτσικοπούλου, άρθρ. 195 αρ. 44. Αντίθ. Ευκλείδης, § 112 σημ. 5.

⁸⁰ ΑΠ 332/1986, ΝοΒ 1987.32· ΕφΑθ 8329/1991, Δ 1993.26· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Μαργαρίτης), ΚΠολΔ, άρθρ. 518 αρ. 4· Σαμουήλ, Η έφεση, 6^η, 2009, αρ. 372· Βαθρακοκόιλης, Η Έφεση, 2015, αρ. 862.

ήδη παρεκταθείσα προθεσμία, ακόμη κι αν οι εναπομένοντες ομόδικοι διαμένουν στην ημεδαπή. Π.χ. επί παθητικής ομοδικίας, αν ο εναγόμενος παραιτηθεί από το δικόγραφο κατά του εναγόμενου που ήταν εγκατεστημένος στην αλλοδαπή πριν την κατάθεση προτάσεων, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η παρεκταθείσα προθεσμία δεν επηρεάζεται ούτε στην περίπτωση κατά την οποία χωρήσει εκ των υστέρων παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής.

4 Κρίσιμος χρόνος για την εμπρόθεσμη συντέλεση της επίδοσης για τις ανάγκες υπολογισμού των προθεσμιών των άρθρων 215, 237, 238 ΚΠολΔ υπό το πρίσμα του Καν1393/2007.

Ερμηνευτικά προβλήματα αναμένεται να προκαλέσει στη δικαστηριακή πρακτική το ζήτημα αν ως κρίσιμος χρόνος για τις ανάγκες της εμπρόθεσμης επίδοσης θα πρέπει να νοηθεί εκείνος της επίδοσης του δικογράφου στον Εισαγγελέα ή αν θα απαιτείται η ολοκλήρωση της πραγματικής επίδοσης και μέσα στην προθεσμία του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ.

Με σημείο αφετηρίας τη διαπίστωση ότι η προθεσμία του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ είναι προθεσμία ενέργειας⁸¹, η ερμηνευτική λύση θα πρέπει να αναζητηθεί στο άρθρο 9 §§ 1-2 του Κανονισμού 1393/2007 σύμφωνα με το οποίο «1. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 8, η ημερομηνία της επίδοσης ή της κοινοποίησης μιας πράξης βάσει του άρθρου 8, είναι η ημερομηνία κατά την οποία η πράξη επιδόθηκε ή κοινοποιήθηκε σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους μέλους παραλαβής. 2. Όταν όμως σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους, μια πράξη πρέπει να επιδοθεί ή να κοινοποιηθεί εντός τακτής προθεσμίας, λαμβάνεται υπόψη για τον αιτούντα η ημερομηνία που καθορίζεται από το δίκαιο του κράτους αυτού».

Η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων έχει επιβεβαιώσει κατ' επανάληψη την παραπάνω ερμηνευτική λύση με αφορμή άλλες συγκρίσιμες προθεσμίες ενέργειας⁸² όπως π.χ. την προθεσμία άσκησης της ανακοπής του άρθρου 632 ΚΠολΔ⁸³, την προθεσμία άσκησης της κύριας αγωγής μετά τη λήψη ασφαλιστικού μέτρου (693, 715 § 5, 729 § 5 ΚΠολΔ)⁸⁴ ή την προθεσμία άσκησης αγωγής ακύρωσης διαιτητικής

⁸¹ Πρβλ. όμως Απαλαγάκη, ό.π., σ. 14 και 21, σύμφωνα με την οποία η προθεσμία θα πρέπει στην περίπτωση αυτή να λογίζεται ότι εκπνέει την προηγούμενη ημέρα και όχι την αμέσως επόμενη.

⁸² Βλ. ιδίως και Γέσιου-Φαλτσή, Συντέλεση της επιδόσεως στην αλλοδαπή των εγγράφων της διαγνωστικής και της εκτελεστικής διαδικασίας, ΕΠολΔ 2010.620 επ:649.

⁸³ ΠΠρΑθ 1070/2014, ΝΟΜΟΣ.

⁸⁴ ΠΠρΘεσ 22513/2003, Αρμ 2003.1802-1803

απόφασης⁸⁵. Σχετικώς παρατηρείται ως προς τους λόγους για τους οποίους υιοθετήθηκε η διευθέτηση αυτή ότι κρίθηκε σκόπιμο «στην περίπτωση αυτή, να του επιτραπεί (σημ. του διαδίκου) να υποστηρίξει τα δικαιώματά του στηριζόμενος σε μια ημερομηνία που ο ίδιος μπορεί να προσδιορίσει, αντί να εξαρτάται από ένα γεγονός (όπως είναι η επίδοση ή κοινοποίηση μιας πράξης σε άλλο κράτος μέλος), για το οποίο δεν έχει άμεση επιρροή, αφού αυτό μπορεί να λάβει χώρα μετά την καθορισμένη ημερομηνία λήξης. Ενόψει των ως άνω διατάξεων του Κανονισμού 1393/2007, στην περίπτωση που η αγωγή στρέφεται κατά προσώπων που κατοικούν σε χώρα της Ε.Ε., ως χρόνος ασκήσεως αυτής και επέλευσης όλων των ουσιαστικών και δικονομικών συνεπειών κατά το ελληνικό δίκαιο νοείται εκείνη της πλασματικής επίδοσης του σχετικού δικογράφου στον εισαγγελέα, κατ' άρθρο 134 παρ. 1 ΚΠολΔ»⁸⁶.

Έτι εγγύτερα σκόπιμο είναι να υπομνησθεί πως κατά το σύντομο χρονικό διάστημα που ίσχυσε η βραχύβια διατύπωση του άρθρου 229 § 1 ΚΠολΔ, όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με το Ν. 2943/2001 και πριν τροποποιηθεί εκ νέου με το Ν. 3043/2002 οπότε προβλεπόταν και τότε υποχρεωτική επίδοση της αγωγής μέσα σε προθεσμία τριάντα ημερών από την κατάθεση της, η ΠΠρΘεσ 22513/2003⁸⁷ δέχθηκε υπό το κράτος των όμοιων διατάξεων του άρθρου 9 Κανονισμού 1348/2000, δέχθηκε αρκούσε η διενέργεια έγκαιρης επίδοσης στον Εισαγγελέα. Την ερμηνεία αυτή ήδη προτείνει έγκριτη γνώμη και υπό την ισχύ του Ν. 4335/2015⁸⁸.

Η ερμηνευτική λύση αυτή φαίνεται να βρίσκεται εξάλλου πρόσθετο έρεισμα και στην ΑιτΕκθ Ν. 2915/2001. Ειδικότερα, υπό την ισχύ του Ν. 2915/2001 και την αρχική διατύπωση του άρθρου 229 § 1 ΚΠολΔ (πριν την τροποποίηση του με το Ν. 3043/2002), η διάταξη αυτή προέβλεπε την επίδοση της αγωγής εντός 30 ημέρων από την κατάθεση. Στη συνοδευτική ΑιτΕκθ Ν. 2915/2001⁸⁹ διευκρινιζόταν ρητά ότι «*τούτο σημαίνει ότι κατά το αποτέλεσμα είναι απαράδεκτη και η άσκηση της αγωγής, αφού, για να τηρηθεί η προθεσμία του ενός μηνός από την κατάθεση της αγωγής, θα πρέπει να γίνει νέα κατάθεση και στη συνέχεια εμπρόθεσμη επίδοση*». Υπό την έννοια αυτή, η τότε ρύθμιση του άρθρου 229 § 1 ΚΠολΔ παρουσίαζε ουσιώδεις αναλογίες προς αυτή του άρθρου 215 § 1 ΚΠολΔ, κατά τρόπο ώστε να είναι ευθέως αξιοποιήσιμη ερμηνευτικά η διευκρίνιση της ΑιτΕκθ Ν. 2915/2001⁹⁰ ότι: «*για την επίδοση σε εναγόμενο που διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής προβλέπεται ότι ο*

⁸⁵ ΑΠ 289/2005, ΧρΙΔ 2005.916 σημ. Γιαννόπουλου

⁸⁶ ΠΠρΑθ 1070/2014, ΝΟΜΟΣ

⁸⁷ Αρμ 2003.1802 σημ. Αρβανιτάκη.

⁸⁸ Αρβανιτάκης/Βασιλακάκης, Κανονισμός 1393/2007- Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2018, άρθρ. 9, αρ. 7.

⁸⁹ ΑιτΕκθ Ν. 2915/2001, σε www.hellenicparliament.gr, σ. 3.

⁹⁰ ΑιτΕκθ Ν. 2915/2001, σ. 3.

ενάγων πρέπει να πράξει μέσα στην προθεσμία των τριάντα ημερών όλα τα «καθ' εαυτόν». Διότι μπορεί να ελέγξει μόνο όσες ενέργειες εξαρτώνται από αυτόν και όχι την, πολλές φορές περίπλοκη, μέσω ελληνικών και ξένων αρχών, διαδικασία που ακολουθεί ωστόσο περιέλθει πραγματικά η αγωγή στον εναγόμενο, διαδικασία που διαρκεί συχνά πολλούς μήνες...».

Υπέρ της ερμηνευτικής λύσης αυτής συνηγορεί αφενός η διατύπωση του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ, που δεν απαιτεί πραγματική επίδοση μέσα στην εξηκονθήμερη προθεσμία⁹¹ αλλά και σταθμίσεις ασφάλειας δικαίου αφού ο ενάγων δεν διατηρεί τον έλεγχο της διαδικασίας επίδοσης μετά την διενέργεια της επίδοσης στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών οπότε θα ήταν υπέρμετρα επαχθές και πιθανόν ασυμβίβαστο προς τις επιταγές του άρθρου 6 § 1 ΕΣΔΑ να υφίστατο δικονομικές κυρώσεις για τις τυχόν καθυστερήσεις, σφάλματα ή ολιγωρίες της αλλοδαπής αρχής στην ολοκλήρωση της επίδοσης. Τέλος τυχόν ερμηνευτική εκδοχή ότι απαιτείται πραγματική επίδοση για την εμπρόθεσμη επίδοση της αγωγής κατά το άρθρο 215.2 ΚΠολΔ θα προσέδιδε στη διάταξη αυτή περιεχόμενο αντίθετο προς το άρθρο 9 §§ 1-2 Κανονισμού 1393/2007, η οποία όμως αναπτύσσει αυξημένη τυπική ισχύ στο πλαίσιο της ημεδαπής έννομης τάξης.

Η ίδια ερμηνευτική λύση θα πρέπει να γίνει δεκτή και αναφορικά με διαδίκους εγκατεστημένους σε συμβαλλόμενα μέρη της ΣΧάγης¹⁹⁶⁵, κατ' αναλογία με την ερμηνευτική λύση που είχε κρατήσει ως προς την εμπρόθεσμη ολοκλήρωση της επίδοσης για τα δικόγραφα των ανακοπών του άρθρου 632 ή 933 ΚΠολΔ⁹², έστω και η εν λόγω διεθνής σύμβαση δεν περιλαμβάνει ειδική ρύθμιση ανάλογη του άρθρου 9 Καν1393/2007.

Κατά συνεπή εφαρμογή των ανωτέρω αρχών, η υποχρέωση του ενάγοντος για την κατάθεση του αποδεικτικού επίδοσης της αγωγής κατ' άρθρο 237 § 1 εδ. β' πρέπει να λογισθεί εκπληρωθείσα με μόνη την κατάθεση του επιδοτηρίου της αγωγής προς τον Εισαγγελέα.

Οίκοθεν νοείται ότι σε περίπτωση που δεν κατατεθεί το αποδεικτικό ολοκλήρωσης της πραγματικής επίδοσης (αλλά κατατίθεται επιδοτήριο προς τον εισαγγελέα) και ο εναγόμενος ερημοδικεί το δικαστήριο οφείλει να κηρύξει τη συζήτηση της αγωγής

---

⁹¹ Διάφορο το ζήτημα φυσικά αν απαιτείται η συντέλεση και πραγματικής επίδοσης για το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής: Νίκας, ΕγχαΔΔ, 2^η, 2016, § 56 αρ. 14· Θεοδωρακόπουλος, Πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή του ν. 4335/2015 στην τακτική διαδικασία, ΕΠολΔ 2016.337 επ. Για το ζήτημα αυτό βλ. στη συνέχεια του κειμένου.

⁹² Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Ορφανίδης), άρθρ. 134, αρ. 12· Τσικρικάς, Ζητήματα από την επίδοση, σ. 104επ· Αρβανιτάκης, Παρατηρήσεις, Αρμ 1994. 706επ· βλ. και ΜΠρΘεσ 5/1994, Αρμ 1994. 705 (706). Γέσιου-Φαλτσή, Δίκαιο αναγκαστικής εκτέλεσης ΙΙΙ, Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση (2006), § 91, αρ. 16· Γέσιου-Φαλτσή, Συντέλεση της επιδόσεως στην αλλοδαπή των εγγράφων της διαγνωστικής και της εκτελεστικής διαδικασίας, ΕΠολΔ 2010.620 υπό σημ. 186.

απαράδεκτη⁹³, όχι όμως και να θεωρήσει την αγωγή αυτοδικαίως ανακληθείσα. Την ερμηνευτική λύση αυτή υιοθέτησε ήδη επί συναφούς ζητήματος (επίδοση πλημμελώς μεταφρασθέντος δικογράφου κατά τρόπο ώστε να υποστεί ο εναγόμενος ανεπανόρθωτη δικονομική βλάβη) το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών⁹⁴.

Τη δικαστηριακή πρακτική αναμένεται να απασχολήσει επίσης το ζήτημα της τύχης της αγωγής η οποία επιδόθηκε εμπρόθεσμα μεν στον Εισαγγελέα, χωρίς να καταστεί εφικτό όμως να ολοκληρωθεί έγκαιρα η πραγματική επίδοση, π.χ. επειδή δεν κατέστη εφικτό να εντοπισθεί στη δηλωθείσα διεύθυνση ο εναγόμενος. Εν προκειμένω είναι διακριτά δύο ενδεχόμενα. Αν μεν ο εναγόμενος εμφανισθεί και καταθέσει εμπρόθεσμα προτάσεις, χωρίς να αντιλέξει τότε θα πρέπει να γίνει δεκτό κατά συνεπή εφαρμογή της ερμηνευτικής λύσης στην οποία είχε αχθεί η νομολογία υπό το προ του Ν.4335/2015 δίκαιο να γίνει δεκτό ότι η έλλειψη θεραπεύεται⁹⁵, ανεξάρτητα από τις εύλογες ισχυρές επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί στην επιστήμη για την ερμηνευτική λύση αυτή⁹⁶.

Βέβαια, ήδη υπό την ισχύ του Ν. 4335/2015 έχει διατυπωθεί η γνώμη ότι η κρατούσα στη νομολογία υπό το προϊσχύσαν δίκαιο γνώμη έχει έρεισμα μόνον στο πλαίσιο των ειδικών διαδικασιών όπου η διαδικασία άσκησης της αγωγής δεν μεταβλήθηκε, ενώ ήδη στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας η παράλειψη της επίδοσης ή η τυχόν ελαττωματικότητα της θα καθιστούν άνευ ετέρου ανυπόστατη την αγωγή αναδρομικά⁹⁷, χωρίς να είναι δυνατή η θεραπεία της έλλειψης με την κατάθεση προτάσεων από τον εναγόμενο⁹⁸. Η παραπάνω ερμηνευτική λύση παραβλέπει ότι με το Ν. 4335/2015 δεν μεταβλήθηκε επί της ουσίας ο τύπος άσκησης της αγωγής στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας, που εξακολουθεί να προϋποθέτει την διαδοχική διενέργεια των διαδικαστικών πράξεων της κατάθεσης και της επίδοσης. Υπό την έννοια αυτή, τόσο υπό το ισχύον, όσο και υπό το προϊσχύσαν δίκαιο δεν μπορεί να παραγνωρισθεί ότι σε περίπτωση παράλειψης της δεύτερης από τις παραπάνω διαδικαστικές πράξεις, η αγωγή θα πρέπει να λογισθεί άνευ ετέρου ανυπόστατη.

⁹³ Arg. e 19 Kan 1393/2007.

⁹⁴ ΠΠρΑθ 4266/2017, αδημ.

⁹⁵ ΑΠ 204/1978 Δ 1980.660· ΑΠ 621/1980, ΕΛΛΔνη 1995.858· ΑΠ 408/2004, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1974/2008, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1521/2013, ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 1081/2014, ΕΠολΔ 2014.720, αντιθ. σημ. Κλαμαρή, Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991, σ. 124 επ· Απαλαγάκη, Το δικαίωμα ακροάσεως των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 1989, σ. 17-18.

⁹⁶ Καλαβρός, ΠολΔ, 4^η, 2016, § 33 αρ. 1-14· Κουσουλής, Η κύρια παρέμβαση, 1987, σ. 313 σημ. 35· ΑΠ 1791/1998, ΕΕΝ 2000.221· Κλαμαρή, Παρατηρήσεις υπό την ΑΠ 1081/2014, ΕΠολΔ 2014.720.

⁹⁷ Απαλαγάκη, σ. 14· Μακρίδου, Ειδικές διαδικασίες, 2017, σ. 24-25· Μακρίδου/Απαλαγάκη/Διαμαντόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 2η, 2018, σ. 7-8· Κουκουράκη, Οι αλλαγές που επέφερε στην πολιτική δικονομία ο ν. 4335/2015, ΕΛΛΔνη 2017.1015 επ.

⁹⁸ Καλαβρός, ΠολΔ, 4^η, 2016, § 33 αρ. 10.

Επομένως, αν υποθεθεί ότι η ερμηνευτική λύση στην οποία είχε απολήξει η νομολογία υπό το προϊσχύσαν δίκαιο ήταν ορθή⁹⁹, τότε δεν συντρέχει και λόγος μεταβολής της υπό το ισχύον δίκαιο, καθώς η επίδοση της αγωγής διατηρεί το χαρακτήρα της ως στοιχείο του υποστατού της αγωγής και η μόνη μεταβολή που επήλθε με το Ν. 4335/2015 εντοπίζεται στην αναμόρφωση της προθεσμίας για την επίδοση της από τις 60 ημέρες πριν τη συζήτηση που προέβλεπε το άρθρο 228 ΚΠολΔ (στη μορφή που είχε προσλάβει πριν την τροποποίηση του με το Ν. 4335/2015) στις 30 ή 60 ημέρες από την κατάθεση τις οποίες ήδη προβλέπει το άρθρο 215.2 ΚΠολΔ. Δικαιολογούνται επομένως επιφυλάξεις για το κατά πόσον συντρέχει λόγος ερμηνευτικής διαφοροποίησης της διαδικαστικής αντιμετώπισης της αγωγής που επιδόθηκε εκπρόθεσμα ή παράτυπα ή δεν επιδόθηκε καθόλου (όταν ο εναγόμενος παρίσταται και καταθέτει προτάσεις χωρίς να προβάλλει σχετική ένσταση) εκ μόνου λόγου της τροποποίησης του άρθρου 215 ΚΠολΔ από το Ν. 4335/2015 και με περαιτέρω διαφοροποίηση των ερμηνευτικών λύσεων μεταξύ τακτικής και ειδικών διαδικασιών. Υπό το πρίσμα αυτό, δεν είναι επομένως άσκοπο να παρατηρηθεί ότι, αν και οι βάσιμες επιφυλάξεις που διατύπωσε η επιστήμη ήδη πριν το Ν. 4335/2015 για τη δυνατότητα θεραπείας της ελαττωματικότητας της ανεπίδοτης αγωγής διατηρούν στο ακέραιο την αξία τους και υπό το ισχύον δίκαιο, καθαυτή η μεταβολή του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ δεν αξιολογείται ως κρίσιμη για τη μεταστροφή της ή για την θεμελίωση διαφοροποίησης των ερμηνευτικών λύσεων μεταξύ τακτικής και ειδικών διαδικασιών¹⁰⁰. Άλλωστε, δόκιμα έχει παρατηρηθεί πως στο χώρο του δικονομικού δικαίου δεν υπάρχουν διαδικαστικά σφάλματα που δεν μπορούν να επουλωθούν¹⁰¹, πολύ περισσότερο όταν ο νομοθετικός σκοπός στον οποίο προφανώς κατατείνει η τροποποίηση του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ¹⁰² με το Ν. 4335/2015, διαφαίνεται ότι ικανοποιείται αν ο εναγόμενος κατέθεσε έγκαιρα προτάσεις με τις οποίες δεν προβάλλει την έλλειψη επίδοσης ή την αταξία της τυχόν ενεργηθείσας

Υπό το πρίσμα αυτό, κατά συνεπή εφαρμογή της κρατούσας στη νομολογία γνώμη, θα πρέπει περαιτέρω να γίνει δεκτό ότι αν ο εναγόμενος καταθέσει προτάσεις προβάλλοντας όμως το εκπρόθεσμο της κλήτευσης του, οπότε το δικαστήριο θα

---

⁹⁹ Λύση για την οποία έχουν πάντως διατυπωθεί βάσιμες και ισχυρές ερμηνευτικές επιφυλάξεις στην επιστήμη, εδραζόμενες στην παρατήρηση ότι το ανυπόστατο αποτελεί διαφορετικό τύπο δικονομικού ελαττώματος από τη δικονομική ακυρότητα, η απαγγελία του οποίου δεν συναρτάται με τη συνδρομή ή μη δικονομικής βλάβης του αντιδίκου (πρβλ. 159.3 ΚΠολΔ). Βλ. αναλυτικότερα τους συγγραφείς της σημ. 93.

¹⁰¹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, 1991, σ. 131 σημ. 628· Μακρίδου, ό.π. 2010, σ. 93.

¹⁰² Δηλαδή η έγκαιρη προπαρασκευή της άμυνας του εναγόμενου ενόψει της εκατονθήμερης προθεσμίας για την κατάθεση προτάσεων του άρθρου 237 ΚΠολΔ.

πρέπει να αξιολογήσει τον ισχυρισμό υπό το πρίσμα της προκληθείσας οικονομικής βλάβης (159.3 ΚΠολΔ). Βέβαιο είναι πάντως ότι κατά την επιδοκίμαστα ερμηνευτική λύση που υιοθέτησε παλαιότερα το Ακυρωτικό¹⁰³ η τυχόν επιστροφή του επιδοτού από την αρχή παραλαβής επειδή ο παραλήπτης δεν εντοπίσθηκε στη δηλωθείσα διεύθυνση εκτιμάται ως «*αίτηση παροχής ορθότερων στοιχείων περί της κατοικίας του παραλήπτη από την ημεδαπή υπηρεσία διαβίβασης*» και κατ' αποτέλεσμα δεν ανατρέπει αναδρομικά τα αποτελέσματα της επίδοσης στον Εισαγγελέα. Η ερμηνευτική λύση αυτή είναι συνεπής προς το άρθρο 6 § 2 Καν1393/2007, σύμφωνα με το οποίο αν η αίτηση επίδοσης ή κοινοποίησης δεν μπορεί να εκτελεσθεί με βάση τις διαβιβασθείσες πληροφορίες ή πράξεις, η υπηρεσία παραλαβής επικοινωνεί με το ταχύτερο μέσο με την υπηρεσία διαβίβασης ζητώντας τα ελλείποντα στοιχεία. Η διάταξη αυτή επομένως, δεν απαγγέλλει ακυρότητα της επίδοσης που δεν στάθηκε εφικτό να ολοκληρωθεί στο κράτος παραλαβής, αλλά επιβάλλει την υποχρέωση στην αρμόδια αρχή του τελευταίου να ζητήσει περαιτέρω διευκρινίσεις¹⁰⁴.

Ακόμη και αν διαπιστωθεί ότι η επίδοση ενεργήθηκε παράτυπα ή η κλήτευση υπήρξε εκπρόθεσμη, όμως, περιθώριο να κηρυχθεί η αγωγή αυτοδικαίως ανακληθείσα στην περίπτωση αυτή θα πρέπει μάλλον να γίνει δεκτό ότι δεν υφίσταται· από τη συνδυασμένη ερμηνεία των εδ. α' και β' του άρθρου 271 § 2 ΚΠολΔ (όπως ισχύει μετά το Ν. 4335/2015) συνάγεται ότι η κήρυξη της αγωγής αυτοδικαίως ανακληθείσας αφορά στην περίπτωση που ο εναγόμενος ερημοδικεί.

Ενόψει πάντως των σοβαρών επιπλοκών που προκαλεί η διεθνής επίδοση στο πλαίσιο του Καν1393/2007 για τη λειτουργία των προθεσμιών των άρθρων 237, 238 ΚΠολΔ ήδη προτείνεται από έγκριτη γνώμη με πειστική επιχειρηματολογία η τελολογική ερμηνεία του άρθρου 237 ΚΠολΔ ώστε οι εκεί τασσόμενες προθεσμίες να αφετηριάζονται από την πραγματική παραλαβή του επιδοτού εγγράφου¹⁰⁵.

¹⁰³ ΑΠ 567/2003 ΕΛΛΔνη 2004.1393.

¹⁰⁴ Βλ. και ΑπΕκθ Ν. 2915/2001, σ. 3. Αν και η ΑπΕκθ Ν. 4335/2015 δεν περιλαμβάνει ανάλογες παραδοχές, οι παραπάνω νομοθετικές σταθμίσεις είναι εύλογο να υιοθετηθούν και στο πλαίσιο της ερμηνείας της ανάλογης ρύθμισης του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ. Υπό την ισχύ του άρθρου 229 ΚΠολΔ/2001, παρατηρήθηκε εύστοχα από έγκριτη γνώμη ότι «*Θα αποτελούσε, πράγματι, αφόρητη τυπολατρεία να θεωρηθεί από το δικάζον δικαστήριο η αγωγή ανυπόστατη, παρόλη την ικανοποιητική προάσπιση των συμφερόντων όλων των παραγόντων της δίκης. Παρά τις δογματικής φύσεως επιφυλάξεις, που οπωσδήποτε υπάρχουν, η νόμιμη και ανεπιφύλακτη παράσταση του αντιδίκου θα πρέπει να θεωρηθεί, σε συμφωνία προς τα μέχρι σήμερα κρατούντα, ικανή να επουλώσει τα ελαττώματα της επιδόσεως*»: Μακρίδου, ό.π. 2010, σ. 87 επ.: 93-94.

¹⁰⁵ Αρβανιτάκης/Βασιλακάκης, ό.π. 2018, σ. 128-133, ιδίως σ. 132. Συναφώς, βλ. και Γεωργουλέα, δίκη ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων κατά την τακτική διαδικασία: νομοτεχνικά ζητήματα, πρακτικά προβλήματα εφαρμογής και προτεινόμενες λύσεις, ΕΛΛΔνη 2016. 41 επ.: 45, ο οποίος επιπλέον αναλύει πως το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί με την επιβολή της υποχρέωσης στον ενάγοντα να προσκομίζει στην αρμόδια γραμματεία αντίγραφο της έκθεσης επίδοσης της αγωγής (και να γίνει σχετική σημείωση στο φάκελο δικογραφίας), ενώ μεία του χρόνου έναρξης της προθεσμίας κατάθεσης των προτάσεων θα γίνεται κατά τη σύνταξη της έκθεσης κατάθεσης της αγωγής (με σχετική τροποποίηση και του άρθρου 226 § 2 ΚΠολΔ) και η κατάθεση του αποδεικτικού επίδοσης της αγωγής πρέπει να γίνεται

5 Εναλλακτικές μέθοδοι επίδοσης κατά τον Κανονισμό 1393/2007 και σημασία τους για την έγκαιρη διενέργεια της επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης

Από την προηγηθείσα ανάπτυξη καθίσταται διακριτός ο κίνδυνος επιπλοκών από τη λειτουργία της ρύθμισης του άρθρου 215.2 ΚΠολΔ, όταν η επίδοση του εισαγωγικού δικογράφου πρέπει να ενεργηθεί σε διάδικο εγκατεστημένο στην αλλοδαπή. Οι εναλλακτικές μέθοδοι επίδοσης του Κανονισμού 1393/2007 μπορούν να αποδειχθούν πρόσφορο μέσο για την πρόληψη και θεραπεία των κυριότερων επιπλοκών αυτών, τουλάχιστον στην περίπτωση που ο παραλήπτης της επίδοσης είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ¹⁰⁶.

Προς την κατεύθυνση αυτή παρίσταται σκόπιμη η σύντομη ανασκόπηση τους στην παρούσα θέση.

5.1 Η θέση της ταχυδρομικής επίδοσης (14 Καν1393/2007) και της απευθείας επίδοσης (15 Καν 1393/2007) στο σύστημα του Κανονισμού 1393/2007

Η ταχυδρομική επίδοση¹⁰⁷ και η απευθείας επίδοση αποτελούν τις σημαντικότερες εναλλακτικές μεθόδους διαβίβασης του επιδοτέου εγγράφου των άρθρων 12-16 Καν

εντός της τριακονθήμερης προθεσμίας του άρθρου 215 § 2 ΚΠολΔ επί ποινή της ήδη προβλεπόμενης κύρωσης της διάταξης αυτής.

¹⁰⁶ Αν ο παραλήπτης είναι εγκατεστημένος σε κράτος μέλος εκτός της ΕΕ, οι μέθοδοι της ταχυδρομικής επίδοσης και της απευθείας επίδοσης δεν είναι δυστυχώς διαθέσιμοι, καθώς ο εθνικός νομοθέτης για αδιευκρίνιστους λόγους διατύπωσε επιφυλάξεις ως προς το άρθρο 10 ΣΧάγης 1965. Βλ. σχετικά την υπ' αρ. Φ.0546/1136/ΑΣ800/Μ2797/8.11.2000 (ΦΕΚ Α' 263/1.12.2000) Ανακοίνωση ΥΠΕΞ.

¹⁰⁷ Εν γένει για την ταχυδρομική επίδοση σύμφωνα με το άρθρο 14 Καν 1393/2007, βλ. Αρβανιτάκη Π., Διασυνοριακές επιδόσεις στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) 1348/2000, Αρμ 2001.1729 επ· Αρβανιτάκη Π., Πρακτικά ζητήματα εφαρμογής του Κανονισμού 1348/2000 για τις επιδόσεις δικαστικών και εξώδικων πράξεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ΧρΙΔ 2003.961 επ· Αρβανιτάκη Π., Πρόσφατες εξελίξεις στο δίκαιο των διασυνοριακών επιδόσεων: Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007, ΕΠολΔ 2009.710 επ· Αρβανιτάκη Π., Επίδραση της νομολογίας του ΔΕΚ στην ερμηνεία και εφαρμογή των εγχώριων δικονομικών κανόνων της κύριας διαδικασίας, στον τόμο «Η πολιτική δίκη υπό το φως της νομολογίας του ΔΕΚ και του ΕΔΔΑ», Ακαδημαϊκό Συμπόσιο προς τιμήν του Κωνσταντίνου Κεραμέως (επιμ. Ν. Νίκας), 2008, σ. 77 επ· Αρβανιτάκη Π., Κύρος επιδόσεως αγωγής κατά αλλοδαπού νομικού προσώπου σε "εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπό του" στην ημεδαπή, σύμφωνα με τον Κανονισμό 1393/2007, ΕΠολΔ 2012.442 επ· Γιαννόπουλο Π., Παρατηρήσεις υπό την ΠΠρΠατρ 204/2012, Ταχυδρομική επίδοση δικογράφου με συστημένη επιστολή κατά τον καν. 1393/2007, ΕΠολΔ 2013.76· Γιαννόπουλο, Ερμηνευτικά προβλήματα της ταχυδρομικής επίδοσης κατά το άρθρο 14 Καν. 1393/2007, τιμωμ ΕΝΟΒΕ, 2017, σ. 151 επ· Gsell B., Direkte Postzustellung an Adressaten im EU-Ausland nach neuem Zustellungsrecht, EWS 2002.115 επ· Emde R., Zulässigkeit von Direktzustellungen ausländischer Prozessbevollmächtigter an deutsche Parteien nach Art. 14 EuZVO?, NJW 2004.1831 επ· Hausmann R., Auslegungsprobleme der Europäischen Zustellungsverordnung, ELF 1/2-2007, II-1 · 100· Hess B. Noch einmal : Direktzustellungen nach Art. 14 EuZVO, NJW 2004.3301 επ· Hess B., Neues deutsches und europäisches Zustellungsrecht NJW 2002.2417 επ· Tsirikas D., Probleme der Zustellung durch die Post im europäischen Rechtsverkehr, ZZPInt 2003.311 επ· Sujecki B., Verhältnis der Zustellungsalternativen der EuZVO zueinander, EuZW 2007.44 επ· Springer G., Die direkte Postzustellung gerichtlicher

1393/2007. Σύμφωνα με το άρθρο 14 «Κάθε κράτος μέλος δύναται να επιδίδει ή να κοινοποιεί δικαστικές πράξεις απευθείας διά των ταχυδρομικών υπηρεσιών σε κατοίκους άλλου κράτους μέλους με συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής ή ισοδύναμο έγγραφο», ενώ σύμφωνα με το άρθρο 15 «Οι έχοντες έννομο συμφέρον σε δίκη μπορούν να επιδώσουν ή να κοινοποιήσουν απευθείας δικαστικές πράξεις μέσω δικαστικών λειτουργών, υπαλλήλων ή άλλων αρμοδίων προσώπων του κράτους μέλους παραλαβής αν αυτό επιτρέπεται από τη νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους μέλους».

Η ρύθμιση της ταχυδρομικής επίδοσης κατά το άρθρο 14 Καν1393/2007 αποκλίνει ουσιαστικά από το ημεδαπό δίκαιο που αντιμετωπίζει με ισχυρή επιφύλαξη την ταχυδρομική επίδοση, έστω και αν δεν την αγνοεί τελείως, όπως επιβεβαιώνει η ρύθμιση του άρθρου 122 § 4 ΚΠολΔ¹⁰⁸. Εκτός από το άρθρο 14 Καν 1393/2007, η διενέργεια επιδόσεων μέσω του ταχυδρομείου υιοθετείται και από άλλα σύγχρονα κείμενα κοινοτικού δικονομικού διεθνούς δικαίου. Π.χ. μετά την αντικατάσταση του άρθρου 13 Καν 861/2007 με το άρθρο 1 § 8 Καν 2015/2421 εδραιώθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διαδικασίας Μικροδιαφορών η ταχυδρομική επίδοση και η επίδοση με ηλεκτρονικά μέσα ως κύρια μέθοδος επίδοσης, προς την οποία προβλέπεται μόνον επικουρικά η δυνατότητα διενέργειας της επίδοσης σύμφωνα με τις μεθόδους του εθνικού δικονομικού δικαίου (13 § 4 εδ. β' Καν 861/2007, όπως ισχύει). Επιπλέον η ταχυδρομική επίδοση μνημονεύεται ως μια από τις αποδεκτές μεθόδους επίδοσης της Ευρωπαϊκής Διαταγής Πληρωμής σύμφωνα με τα άρθρα 13 στ. γ' και 14 § 1 στ. ε' Καν 1896/2006 αλλά και το άρθρο 13 § 1 στ. γ' και 14 § 1 στ. γ' –δ' Καν 805/2004. Οι εν λόγω διατάξεις των Καν 1896/2006 και 805/2004 όμως δεν θεσπίζουν ενοποιημένους κανόνες δικονομικού δικαίου στο πεδίο των επιδόσεων και υπό την έννοια αυτή θέτουν μόνον ελάχιστες προδιαγραφές ως προς τις μεθόδους επίδοσης που είναι αποδεκτές για την διαβίβαση των αντίστοιχων εγγράφων και δικογράφων¹⁰⁹. Υπό την έννοια αυτή

Schriftstücke nach der Europäischen Zustellungsverordnung (EG) Nr. 1348/2000, NOMOS Verl. 2008, passim.

¹⁰⁸ Όπως συνάγεται από τις Προπαρασκευαστικές Εργασίες του ΚΠολΔ η νομοθετική ratio της πρόβλεψης της δυνατότητας διενέργειας ταχυδρομικών επιδόσεων εντοπιζόταν στην εξοικονόμηση δαπανών για τους διαδίκους: Ράμμος, Πράτσιας, ΣχΚΠολΔ II, σ. 50.

¹⁰⁹ Ότι τα άρθρα 13, 14 Κανονισμού 1896/2006 δεν αποτελούν άμεσα εφαρμόσιμο δίκαιο αλλά παραπέμπουν στο εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους όπου επισπεύδεται η επίδοση: Ποδημάτ, Ευρωπαϊκή Διαταγή Πληρωμής κατά τον Κανονισμό (ΕΚ) 1896/2006, 2011, σ. 120· Πανταζόπουλος, Ευρωπαϊκή Διαταγή Πληρωμής. Ερμηνεία κατ' άρθρο. Ο Κανονισμός 1896/2006 όπως εφαρμόζεται στην Ελλάδα, 2012, σ. 187. Ότι οι κανόνες των άρθρων 13 § 1 στ. γ' και 14 § 1 στ. γ' –δ' Κανονισμού 805/2004 θεσπίζουν ομοίως ελάχιστες προδιαγραφές για τις αποδεκτές μεθόδους επίδοσης και όχι άμεσα εφαρμόσιμο δίκαιο, βλ. ενδεικτ. Γέσιου-Φαλτσή, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσεως. Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση, § 85 αρ. 46 επ, 48 επ. Τσικριά, Ο Ευρωπαϊκός Εκτελεστός Τίτλος. Η διασυνοριακή αναγκαστική εκτέλεση στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, 2008, σ. 75.

διαφοροποιούνται από την προκείμενη διάταξη, το άρθρο 10 στ. α' ΣΧάγης 1965 αλλά και το νέο άρθρο 13 § 4 εδ. β' Καν 861/2007 που εισάγουν αυτόνομους δικονομικούς κανόνες για την ταχυδρομική επίδοση. Προκειμένου για διασυνοριακές επιδόσεις φυσικά, οι ταχυδρομικές επιδόσεις σύμφωνα με τα άρθρα 13-14 Καν 1896/2006 ή 13-14 Καν 805/2004 μπορούν να ενεργηθούν σύμφωνα με το άρθρο 14 Καν 1393/2007. Αν όμως η επίδοση πρόκειται να ενεργηθεί στο εσωτερικό, τότε η διαθεσιμότητα της ταχυδρομικής επίδοσης θα εξαρτηθεί από το εθνικό δικονομικό δίκαιο. Στην Ελλάδα παρά την πρόβλεψη του άρθρου 122 § 4 ΚΠολΔ η ταχυδρομική επίδοση δεν είναι διαθέσιμη ως μέθοδος επίδοσης καθώς δεν εκδόθηκαν τα εκεί προβλεπόμενα εφαρμοστικά διατάγματα, με εξαίρεση το ΒΔ 338/1970 το πεδίο εφαρμογής του οποίου περιορίζεται όμως στη ρύθμιση των ταχυδρομικών επιδόσεων σε ειρηνοδικειακές περιφέρειες όπου δεν υπάρχει δικαστικός επιμελητής (άρθρο 1 Β.Δ. 338/1970) και κατ' αποτέλεσμα στερείται οποιασδήποτε πρακτικής εφαρμογής¹¹⁰.

Όπως υπογράμμισε το ΔΕΕ στην απόφαση Plumex, ήδη υπό την ισχύ του Καν 1348/2000, τόσο η ταχυδρομική επίδοση, όσο και η απευθείας επίδοση κατά το άρθρο 15 Καν 1393/2007, δεν τελούν σε ιεραρχικά υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με το βασικό μηχανισμό επίδοσης που καθιερώνει ο Κανονισμός (υπηρεσιακή επίδοση)¹¹¹. Στο μέτρο επομένως που όλοι οι τρόποι επίδοσης που προβλέπει ο Κανονισμός είναι καταρχήν ικανοί να διασφαλίζουν την προστασία των συμφερόντων αυτών εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του επισπεύδοντος την επίδοση η δυνατότητα επιλογής του τρόπου που θα χρησιμοποιηθεί, χωρίς να αποκλείεται μάλιστα η δυνατότητα ταυτόχρονης χρησιμοποίησης δύο ή περισσότερων μεθόδων, αν αποδεικνύεται ότι είναι οι καταλληλότεροι και οι πλέον ενδεδειγμένοι ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων της υπόθεσης¹¹².

---

¹¹⁰ Δοθέντος ότι η διάταξη του άρθρου 14 είναι άμεσης εφαρμογής, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής της διαδικασίας που προβλέπει το Β.Δ. 338/1970 στην ταχυδρομική επίδοση που ενεργείται σύμφωνα με τους όρους του Κανονισμού: Γιαννόπουλος, ΕΠολΔ 2013.80.

¹¹¹ ΔΕΕ 9.2.2006, Plumex κατά Young Sports NV, C-473/04, ECLI:EU:C:2006:96, σκέψεις αρ. 20-21· ΔΕΕ, 19.12.2012 Alder, C-325/11, EU:C:2012:824, σκέψεις 31 και 32· ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 71.

¹¹² ΔΕΕ 9.2.2006, Plumex κατά Young Sports NV, C-473/04, ECLI:EU:C:2006:96.

5.2 Η ταχυδρομική επίδοση κατά το άρθρο 14 Καν1393/2007

5.2.1 Εισαγωγή

Στον Κανονισμό 1393/2007 καθιερώνεται η ταχυδρομική επίδοση ως μέθοδος άμεσης επίδοσης του επιδοτέου εγγράφου στον αποδέκτη¹¹³. Το άρθρο 14 § 2 της Δ.Σ. της 26.6.1997¹¹⁴ και του Καν 1348/2000 παρείχε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να καθορίσουν τους όρους υπό τους οποίους αποδέχονται την επίδοση ή την κοινοποίηση δικαστικών πράξεων με το ταχυδρομείο¹¹⁵. Ως αποτέλεσμα της παροχής της σχετικής δυνατότητας, υπό την ισχύ του Καν 1348/2000 τα κράτη μέλη προέβησαν σε σχετικές δηλώσεις που κατά το πλείστον κατέτειναν στην απαίτηση της τήρησης των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) την επίδοση με συστημένη αποστολή και απόδειξη παραλαβής και β) τη μετάφραση του επιδοτέου εγγράφου σε γλώσσα την οποία κατανοείται ο αποδέκτης¹¹⁶. Κατά τις εργασίες αναθεώρησης του Καν 1393/2007 προκρίθηκε η υιοθέτηση ενιαίου κανόνα για όλα τα κράτη μέλη ως προς τις προδιαγραφές που πρέπει να πληρεί η ταχυδρομική επίδοση (συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής ή ισοδύναμο έγγραφο) με το σκεπτικό ότι δεν είναι εύχρηστος ο εντοπισμός των όρων που ισχύουν στα κατ' ιδίαν κράτη μέλη¹¹⁷. Κρίθηκε ότι η διευθέτηση αυτή εγγυάται με επαρκή ασφάλεια ότι ο παραλήπτης έχει λάβει την πράξη και ότι αυτό αποδεικνύεται επαρκώς¹¹⁸. Περαιτέρω, αντί του όρου «ταχυδρομείο» που προέβλεπε αρχικά το άρθρο 14 § 1 Καν 1348/2000 προκρίθηκε η χρήση του όρου «ταχυδρομικές υπηρεσίες» προς εναρμόνιση με τις προβλέψεις της Οδηγίας

¹¹³ Στην Επεξηγηματική Έκθεση επί της Σύμβασης του 1997 (26.6.1997), C 261/27.8.1997, 43 δεν παρέχεται ειδικότερη αιτιολογία για τη νομοθετική ratio της υιοθέτησης της επίδοσης με το ταχυδρομείο. Μπορεί να υποθεθεί πάντως με ικανό βαθμό ασφάλειας ότι ο κοινοτικός νομοθέτης προσέβλεψε στην απλότητα και ταχύτητα της εν λόγω μεθόδου διαβίβασης.

¹¹⁴ Η εν λόγω σύμβαση, που δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ αποτελεί τον πρόδρομο του Κανονισμού 1348/2000, που στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 1393/2007. Η αναδρομή στις ρυθμίσεις της που κατά κανόνα συμπίπτουν με εκείνες των Καν 1348/2000 και 1393/2007 και ιδίως στην Επεξηγηματική της έκθεση (βλ. ανωτ. σημ. 113) συχνά παρέχει χρήσιμα επιχειρήματα για την καλύτερη κατανόηση των ερμηνευτικών προβλημάτων του Καν 1393/2007.

¹¹⁵ Αντίθετα προς το άρθρο 10 στ. α' ΣΧάγης 1965, το άρθρο 14 § 2 Κανονισμού 1348/2000 δεν προέβλεπε τη δυνατότητα διατύπωσης επιφύλαξης ως προς τη συγκεκριμένη μέθοδο επίδοσης.

¹¹⁶ Οι σχετικές Ανακοινώσεις είχαν δημοσιευθεί σε ΕΕ C 202/18.7.2001, 10 επ. αναλυτικότερα σχολιασμό τους υπό την ισχύ του Κανονισμού 1348/2000, σε Αρβανιτάκη, Χρ/Δ 2003.964.

¹¹⁷ Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1348/2000 του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2000 περί επίδοσης και κοινοποίησης στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, COM(2005) 305 τελικό, σ. 7.

¹¹⁸ Ibid, σ. 7.

97/67/ΕΚ¹¹⁹. Η ταχυδρομική επίδοση κατά την προκειμένη διάταξη δεν έχει χαρακτήρα επικουρικό προς την κύρια μέθοδο διαβίβασης των άρθρων 4-11¹²⁰.

5.2.2 Η επίδοση με «ισοδύναμο της συστημένης επί αποδείξει ταχυδρομικής επιστολής»

Αν και η διατύπωση του άρθρου 14 Καν1393/2007 φαίνεται να δηλώνει ότι η εναλλακτική επίδοση του επιδοτέου εγγράφου μπορεί να ενεργηθεί αποκλειστικά δια της ταχυδρομικής οδού, το ΔΕΕ στην πρόσφατη απόφαση Henderson¹²¹, διέυρνε ερμηνευτικά την έννοια του «ισοδύναμου εγγράφου» κατά τρόπο ώστε να καταλαμβάνεται κάθε μέθοδος διαβίβασης του εγγράφου που παρέχει ισοδύναμες εγγυήσεις. Χαρακτηριστικά, στις σκέψεις 79 επ της εν λόγω απόφασης αναφέρονται τα επόμενα: «79. Συγκεκριμένα, η εν λόγω διάταξη διευκρινίζει ότι η εν λόγω επίδοση ή κοινοποίηση μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί με “έγγραφο ισοδύναμο” της συστημένης επιστολής με απόδειξη παραλαβής. 80. Για να καθοριστεί η έννοια και το περιεχόμενο του όρου “ισοδύναμο έγγραφο”, όπως ορίζεται στο άρθρο 14, πρέπει να διευκρινιστεί ότι από τον σκοπό της εν λόγω διατάξεως, όπως αυτός περιγράφεται στις σκέψεις 75 έως 77 της παρούσας αποφάσεως, προκύπτει ότι ως “ισοδύναμο έγγραφο” μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε τρόπος επιδόσεως ή κοινοποιήσεως δικαστικής πράξεως, και αποδείξεώς της, που παρέχει παρόμοιες εγγυήσεις με εκείνες της αποστολής συστημένης επιστολής με απόδειξη παραλαβής. 81. Ειδικότερα, ο εναλλακτικός τρόπος διαβίβασεως της πράξεως πρέπει να έχει το ίδιο επίπεδο βεβαιότητας και αξιοπιστίας με τη συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής όσον αφορά τόσο την παραλαβή της πράξεως από τον παραλήπτη της όσο και τις συνθήκες της παραλαβής της».

Υπό τον παραπάνω ορισμό, η έννοια του ισοδύναμου εγγράφου εμφανίζεται διευρυμένη καλύπτοντας κάθε πιθανή μέθοδο διαβίβασης που διασφαλίζει την πραγματική περιέλευση του επιδοτέου εγγράφου. Π.χ. με βάση τις ανωτέρω παραδοχές θα μπορούσαν να θεωρηθεί επαρκής ως μέθοδος διαβίβασης η κατάθεση του επιδοτέου εγγράφου ως αποδεικτικού μέσου σε άλλη δίκη, η διαβίβαση του μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε επαγγελματική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

¹¹⁹ ΕΕ L 15/21.1.1998, σ.14. Πρβλ. και μεταγενέστερες τροποποιήσεις της με τις Οδηγίες 2002/39/ΕΚ, ΕΕ L 176/5.7.2002, σ.21, 2008/6/ΕΚ ΕΕ L 52/27.2.2008, σ. 3 επ. Οι παραπάνω Οδηγίες μεταφέρθηκαν στο ελληνικό δίκαιο αρχικά με το Ν. 2668/1998 και στη συνέχεια με το Ν. 4053/2012.

¹²⁰ ΔΕΕ 9.2.2006, Plumex κατά Young Sports NV, C-473/04, ECLI:EU:C:2006:96. Υπέρ της ερμηνευτικής εκδοχής αυτής, Sujeccki, EuZW 2007.44· Rauscher (-Heiderhoff), ZustVO, αρθρ. 14 αρ. 5· Γιαννόπουλος, ΕΠολΔ 2013.80.

¹²¹ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, ECLI: ECLI:EU:C:2017:157

ή η εγχείριση του επί αποδείξει στον παραλήπτη χωρίς τη μεσολάβηση δημοσίου λειτουργού.

Σε κάθε περίπτωση, η επίδοση που διενεργείται με «ισοδύναμο έγγραφο» διέπεται επίσης από το άρθρο 14 Καν1393/2007.

6 Τρόπος διενέργειας της ταχυδρομικής επίδοσης

6.1 Εισαγωγή

Η διενέργεια της επίδοσης σύμφωνα με το άρθρο 14 προϋποθέτει την τήρηση δύο ουσιωδών στοιχείων που ανάγονται σε στοιχεία του υποστατού της ταχυδρομικής επίδοσης: (α) διαβίβαση του εγγράφου προς τον αποδέκτη της επίδοσης μέσω «ταχυδρομικής υπηρεσίας» και (β) με συστημένη επιστολή με απόδειξη παραλαβής ή ισοδύναμο έγγραφο. Παρέπεται εξ αντιδιαστολής ότι ενδεχόμενη διαβίβαση του επιδοτού εγγράφου προς τον αποδέκτη της επίδοσης με άλλο τρόπο ή μέσο (π.χ. εγχείριση μέσω ιδιώτη αντιπροσώπου), πλην της ήδη σχολιασθείσας εξαίρεσης του «ισοδυνάμου εγγράφου», θα έπρεπε κατ' αρχήν να απολήξει στο χαρακτηρισμό της επίδοσης ως ανυπόστατη καθώς ελλείπουν στην περίπτωση αυτή τα ίδια τα νοηματικά στοιχεία του τύπου της επίδοσης¹²².

---

¹²² Μητσόπουλος, Η αναγνωριστική αγωγή, 1947 (ανατ. 1989), σ. 144· Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968, σ. 106· Νίκας, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης, 2^η, 2017, § 28 αρ. 28· Καλαβρός, Το ανίσχυρο των διαδικαστικών πράξεων της αναγκαστικής εκτέλεσης, 2010, σ. 8 επ· Τσικρικάς, Διαδικαστικές πράξεις, 2017, σ. 103 επ· Σοφιαλίδης, Η δικονομική ακυρότητα, 1991, σ. 259 επ. Δεν πρέπει να παραβλέπεται πάντως η παράμετρος ότι σύμφωνα με τις αρχές που υιοθετεί η νομολογία του ΔΕΕ η απαγγελία των δικονομικών κυρώσεων για τα ελαττώματα επιδόσεων που επισπεύδονται με βάση τον Καν 1393/2007 πρέπει να λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του συστήματος του Κανονισμού και συνεκτιμώντας το νομοθετικό σκοπό τον οποίο θεραπεύει ο τελευταίος, ήτοι την άμεση, ταχεία και αποτελεσματική διαβίβαση, μεταξύ των κρατών μελών σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις: ΔΕΕ 16.9.2015, Alpha Bank Cyprus Ltd κατά Dau Si Senh κ.λπ., C-519/13, ECLI:EU:C:2015:603, σκέψεις 66, 67, 70· ΔΕΕ 28.4.2016, Alta Realitat SL κατά Erlock Film ApS και Ulrich Thomsen, C-384/14, ECLI:EU:C:2016:316. Οι παραπάνω σκοποί βέβαια δεν πρέπει να επιτυγχάνονται με την καθ' οιονδήποτε τρόπο αποδυνάμωση του δικαιώματος υπεράσπισης του παραλήπτη του επιδοτού εγγράφου, το οποίο απορρέει από το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη που καθιερώνουν τα άρθρα 47 εδ. β' ΧαρτΘΔ και 6 § 1 ΕΣΔΑ: Alpha Bank Cyprus, C-519/13, EU:C:2015:603, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Ως εκ τούτου, ζητούμενο είναι να εξασφαλίζεται όχι μόνον ότι ο παραλήπτης της πράξης όντως την παραλαμβάνει, αλλά και ότι αυτός είναι σε θέση να πληροφορηθεί και να κατανοήσει πραγματικά και πλήρως το νόημα και το περιεχόμενο του ενδίκου βοηθήματος που έχει ασκηθεί σε βάρος του στην αλλοδαπή, ώστε να μπορεί να προβάλει λυσιτελώς τα δικαιώματά του στο κράτος μέλος προέλευσης: Alpha Bank Cyprus, C-519/13, EU:C:2015:603, σκέψη 32. Υπό το πρίσμα αυτό, ο κανονισμός 1393/2007 πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, η εύλογη εξισορρόπηση μεταξύ των συμφερόντων του ενάγοντος και του εναγομένου, ο οποίος είναι ο παραλήπτης της πράξης, διά του συμβιβασμού της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας της διαβίβασης των δικαστικών πράξεων με την απαίτηση εξασφάλισης προσήκουσας προστασίας των δικαιωμάτων άμυνας του παραλήπτη των πράξεων αυτών: Alpha Bank Cyprus, C-519/13, EU:C:2015:603, σκέψη 33.

6.2 Έννοια ταχυδρομικών υπηρεσιών

Ως «ταχυδρομικές υπηρεσίες» για τις ανάγκες ερμηνείας του άρθρου 14 Καν 1393/2007 νοούνται οι δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς οι οποίοι διαθέτουν την απαραίτητη άδεια ώστε να οργανώσουν τη συστημένη ταχυδρομική υπηρεσία που προβλέπει η προκειμένη διάταξη¹²³. Ενόψει των σχετικών διευκρινίσεων της Πρότασης Κανονισμού¹²⁴ συνάγεται ότι η εμπέλεια του όρου δεν εξαντλείται μόνον στους φορείς που είναι επιφορτισμένοι με τη διενέργεια της καθολικής ταχυδρομικής υπηρεσίας¹²⁵. Υπό την έννοια αυτή, υπό το πρίσμα του ελληνικού δικαίου, πρέπει να θεωρηθεί νοητή η διαβίβαση του εγγράφου μέσω είτε του Φορέα Παροχής Καθολικής Υπηρεσίας (ΕΛΤΑ, άρθρ. 7 Ν. 4053/2012), είτε μέσω οποιουδήποτε νόμιμα αδειοδοτημένου παρόχου είναι κάτοχος ειδικής άδειας παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών (άρθρ. 12 Ν. 4053/2012)¹²⁶. Αν πάντως ο επιλεγόμενος φορέας είναι κάτοχος ειδικής άδειας, η τελευταία θα πρέπει να καλύπτει και την παροχή υπηρεσιών συστημένων επιστολών (6 § 4 στ. γ' και 12 Ν. 4053/2012). Ενόψει της διατύπωσης του άρθρου 11 § 1 Ν. 4053/2012 που εξαιρεί ρητά τις εργασίες του άρθρου 6 Ν. 4053/2012 (στο οποίο εντάσσεται η παροχή υπηρεσιών συστημένης αποστολής σύμφωνα με το άρθρο 6 § 4 στ. γ' Ν. 4053/2012) από το εύρος των εργασιών που μπορούν να παρασχεθούν από γενικό πάροχο είναι διερευνητέο αν είναι επιτρεπτή η διαβίβαση του επιδοτέου εγγράφου μέσω ιδιωτικών φορέων κατόχων γενικής άδειας. Το ερώτημα διατηρεί αξιόλογη πρακτική σημασία δοθέντος ότι υπό καθεστώς γενικής άδειας λειτουργούν στην Ελλάδα οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην παροχή υπηρεσιών ταχυμεταφοράς (courier)¹²⁷. Ως προς το σχετικό προβληματισμό προτείνεται υπό το ελληνικό δίκαιο η καταφατική εκδοχή¹²⁸. Υπό τους ανάλογους προβληματισμούς που

¹²³ Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1348/2000 του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2000 περί επιδόσεως και κοινοποιήσεως στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδικων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις, COM(2005) 305 τελικό, σ. 7: «Ο όρος «ταχυδρομικές υπηρεσίες» στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει συνεπώς (ανάλογα με τη λύση που θα υιοθετηθεί στο επίπεδο των κρατών μελών) υπηρεσίες που παρέχονται τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς, ανεξάρτητα από το αν οι φορείς αυτοί υπόκεινται ή όχι στην υποχρέωση παροχής καθολικής υπηρεσίας».

¹²⁴ Ibid, σ. 7.

¹²⁵ Ibid, σ. 7.

¹²⁶ Αναλυτικά για τις προϋποθέσεις αδειοδότησης και τη λειτουργία της απελευθερωμένης ταχυδρομικής αγοράς μετά το Ν. 4053/2012, βλ. Ε. Ασημακοπούλου, Η παροχή ταχυδρομικών υπηρεσιών από ιδιωτικές επιχειρήσεις - Ν 4053/2012 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/6/ΕΚ στο ελληνικό δίκαιο, ΔΕΕ 2012.733 επ.

¹²⁷ Βλ. και το άρθρο 1 § 2 του εφαρμοστικού Κανονισμού Γενικών Αδειών Παροχής Ταχυδρομικών Υπηρεσιών (Απόφαση ΕΕΤΤ 686/064/2013, ΦΕΚ Β' 1700).

¹²⁸ Αρβανιτάκης, ΕΠολΔ 2009.717. Την ερμηνευτική λύση αυτή υιοθέτησε και η ΠΠρΠειρ 4400/2011, ΝΟΜΟΣ.

ανέκυψαν κατά την εφαρμογή του άρθρου 10 στ. α' ΣΧάγης1965 η Ειδική Σύνοδος του 2003 συντάχθηκε ομοίως υπέρ του επιτρεπτού της διαβίβασης του εγγράφου μέσω courier¹²⁹ όπως και η επίσημη έκδοση του Οδηγού εφαρμογής της ΣΧάγης1965¹³⁰, συντασσόμενη με τη μάλλον κρατούσα γνώμη στη διεθνή νομολογία¹³¹. Η καταφατική ερμηνευτική λύση φαίνεται να βρίσκει επαρκές έρεισμα και στη διατύπωση της προκείμενης διάταξης η οποία αρκείται και στην βεβαίωση της παραλαβής με «ισοδύναμο έγγραφο» προς απόδειξη παραλαβής. Δεδομένου ότι η επίδοση μέσω courier παρέχει συνήθως υψηλά εχέγγυα για την πραγματική παράδοση του εγγράφου στον παραλήπτη έναντι της αποστολής με συστημένη επιστολή επί αποδείξει¹³² ορθότερη παρίσταται η εκδοχή ότι καλύπτεται και αυτή από το νοηματικό εύρος των «ταχυδρομικών υπηρεσιών» σύμφωνα με την προκείμενη διάταξη.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω δεν αποτελεί «ταχυδρομική επίδοση» η διαβίβαση του εγγράφου με άλλα μέσα όπως π.χ. τηλεγραφικά¹³³ ή με ηλεκτρονικά μέσα¹³⁴

¹²⁹ CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS ADOPTED BY THE SPECIAL COMMISSION ON THE PRACTICAL OPERATION OF THE HAGUE APOSTILLE, EVIDENCE AND SERVICE CONVENTIONS (28.10 έως 4.11.2003), σε www.hcch.net, § 56, σ. 11: «The SC considered the increasing use of private courier services for the expeditious transmission of documents in a variety of business settings and heard reports that such couriers have been used to serve process under Article 10(a) of the Convention. In light of that, the SC concluded that for the purposes of Article 10(a) the use of a private courier was the equivalent of the postal channel».

¹³⁰ Practical Handbook on the Operation of the Service Convention (επίσημη έκδοση της Συνδιάσκεψης της Χάγης), εκδ. 2016, § 255.

¹³¹ CA Paris, Τμήμα 1/C, 14.1.1993, Nuance Mode v. Alberto Baroni Spa, Juris-Data 023584- OLG Basel-Land, 18.9.1995 Schweizerische Juristen-Zeitung 1996.316- Prom v. Sumitomo Rubber Industries, 592 N.W.2d 657 (Wis. Ct. App. 1999)- Randolph v. Hendry, 50 F. Supp. 2d 572, 575 (S.D. W. Va. 1999)- Brockmeyer v. May, 383 F.3d 798 (9th Cir. 2004)- EOI Corp. v. Medical Marketing Ltd., 172 F.R.D. 133, 142 (D.N.J. 1997)- R. Griggs Group Ltd v. Filanto Spa, 920 F. Supp. 1100 (D. Nev. 1996)- TracFone Wireless, Inc. v. Sunstrike Int'l, Ltd., 273 F.R.D. 697 (S.D. Fla. 2011)- Tracfone Wireless, Inc. v. Bitton, 278 F.R.D. 687 (S.D. Fla. 2012). Από την ελληνική νομολογία, βλ. ΠΠρΠειρ 4400/2011, ΝΟΜΟΣ, τασσόμενη υπέρ της ίδιας ερμηνευτικής εκδοχής Πρβλ. In re Cinar Corp. Securities Litigation, 186 F. Supp. 2d 279, 304 (E.D.N.Y. 2002), όπου το δικαστήριο εξέφρασε αμφιβολία για το επιτρεπτό διενέργειας της επίδοσης μέσω courier χωρίς να λάβει τελικά θέση. Βλ. ακόμη, Mezitis v. Mezitis, N.Y. L.J., 21 November 1995, at 25, col. 5 (Sup. Ct. NY County), όπου αντίθετα (με αφορμή υπόθεση επιστροφής τέκνου κατά τη ΣΧάγης1980) έγινε δεκτό ότι η επίδοση μέσω ταχυμεταφορικής εταιρίας δεν συνιστούσε ταχυδρομική επίδοση υπό την έννοια του άρθρου 10 στ. α' ΣΧάγης1965.

¹³² Πρβλ. και τον ορισμό του πεδίου δραστηριότητας των ταχυμεταφορικών εταιριών σύμφωνα με το άρθρο 1 § 2 στ. ii του εφαρμοστικού Κανονισμού Γενικών Αδειών Παροχής Ταχυδρομικών Υπηρεσιών (Απόφαση ΕΕΤΤ 686/064/2013, ΦΕΚ Β' 1700) σύμφωνα με το οποίο ως Ταχυμεταφορές ορίζονται «... Υπηρεσίες που διαφέρουν σημαντικά από τις υπηρεσίες απλού ταχυδρομείου/καθολικής υπηρεσίας, λόγω της προστιθέμενης αξίας τους και έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: i) ειδική επείγουσα διαβίβαση ταχυδρομικών αντικειμένων ταχυμεταφορών, τα οποία παρακολουθούνται από Ειδικό Σύστημα Παρακολούθησης και Εντοπισμού (Ε.Σ.Π.Ε.Τ.Α.), από την αρχή έως το τέλος της αποστολής, ii) τήρηση και διάθεση αποδεικτικών παραλαβής και επίδοσης...». Ενόψει του ανωτέρω ορισμού παρέχεται επαρκές ερμηνευτικό έρεισμα προς συναγωγή επιχειρήματος a minori ad majus υπέρ της κατάφασης του επιτρεπτού της διενέργειας της επίδοσης και μέσω courier.

¹³³ Πρβλ. ΑιτΕκθΣΧάγης1965, σ. 90 σύμφωνα με την οποία το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 10 στ. α' ΣΧάγης1965 θα μπορούσε να καταλάβει ακόμη και την τηλεγραφική επίδοση.

¹³⁴ Το επιτρεπτό της διαβίβασης του επιδοτού εγγράφου με ηλεκτρονικά μέσα στο πλαίσιο του άρθρου 10 στ. α' ΣΧάγης1965 απασχόλησε τις Ειδικές Συνόδους της Συνδιάσκεψης της Χάγης των 2003 και 2014, σε αμφότερες τις περιπτώσεις προκρίθηκε η ενθάρρυνση των συμβαλλομένων κρατών να υιοθετήσουν μέτρα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της διαβίβασης των εγγράφων με ηλεκτρονικά μέσα, χωρίς ένταξη τους στα αποδεκτά μέσα διαβίβασης του επιδοτού εγγράφου σύμφωνα με το άρθρο 10 στ. α'

δεδομένου ότι οι εν λόγω μέθοδοι διαβίβασης δεν καταλαμβάνονται από το νοηματικό εύρος των «ταχυδρομικών υπηρεσιών». Εντούτοις, ερμηνεύοντας το άρθρο 14 Καν 1393/2007 υπό το πρίσμα της απόφασης Henderson¹³⁵, ορισμένες από τις μεθόδους διαβίβασης αυτές θα μπορούσαν ενδεχομένως να ενταχθούν στην έννοια του «ισοδύναμου εγγράφου».

Η διαβίβαση του επιδοτέου εγγράφου ως συστημένου επί αποδείξει θα πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τους όρους της Παγκόσμιας Ταχυδρομικής Σύμβασης, όπως εκάστοτε ισχύει¹³⁶, αν και η απόδειξη παραλαβής της συστημένης επιστολής που περιέχει την προς επίδοση στον παραλήπτη της πράξης μπορεί να αντικατασταθεί και από άλλο έγγραφο, υπό την προϋπόθεση ότι το άλλο αυτό έγγραφο παρέχει ισοδύναμες εγγυήσεις όσον αφορά τις παρεχόμενες πληροφορίες και την απόδειξη της διενέργειας της επίδοσης¹³⁷. Στο επιληφθέν δικαστήριο του κράτους μέλους προέλευσης εναπόκειται να βεβαιωθεί αν ο παραλήπτης παρέλαβε τη συγκεκριμένη πράξη υπό προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν ότι έγιναν σεβαστά τα δικαιώματά του άμυνας¹³⁸.

6.3 Πρόσωπα που νομιμοποιούνται στην επίσπευση της επίδοσης και στην παραλαβή του επιδοτέου εγγράφου

Παρά τη διατύπωση του άρθρου 14 Καν 1393/2007, η οποία κάνει λόγο για «κατοίκους άλλου κράτους» διατύπωση που μάλλον υποδηλώνει αναφορά σε φυσικά πρόσωπα, πρέπει να ερμηνευθεί διασταλτικά καταλαμβάνοντας και επιδόσεις που απευθύνονται σε νομικά πρόσωπα¹³⁹. Για την εφαρμογή του άρθρου 14 προϋποτίθεται ότι ο αποδέκτης της επίδοσης έχει την κατοικία του (ή την έδρα του προκειμένου για νομικό πρόσωπο) σε άλλο κράτος μέλος. Ο κοινοτικός νομοθέτης φαίνεται να αντιλαμβάνεται

ΣΧάγης¹⁹⁶⁵. Βλ. σχετικώς για τη Σύνοδο του 2003, ό.π. §§ 59-64, σ. 11-12· για τη Σύνοδο του 2014, Conclusions and Recommendations of the Special Commission on the practical operation of the Hague Service, Evidence and Access to Justice Conventions (20-23.5.2014), §§ 36-38.

¹³⁵ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, ECLI: ECLI:EU:C:2017:157.

¹³⁶ Σήμερα ισχύει η Universal Postal Convention όπως τροποποιήθηκε από την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Ταχυδρομείων του 2012 (2012 Universal Postal Congress applicable to letter post). Επιπλέον ισχύουν οι Κανονισμοί της Παγκόσμιας Ταχυδρομικής Ένωσης (U.P.U) για τη διαβίβαση γραμμάτων. Αμφότερα είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της UPU, www.upu.int/uploads/tx_sbdownloader/actinFourVolumesLetterPostManualEn.pdf. Αν πάντως δεν επιστραφεί η απόδειξη παραλαβής η επίδοση δεν καθίσταται άνευ ετέρου άκυρη: ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 84.

¹³⁷ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 99.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Rauscher (-Heiderhoff), Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. Kommentar, Band II, 4 aufl., EG – ZustVO 2007 (:ZustVO), αρθρ. 14 αρ. 7.

την «κατοικία», όπως ορίζεται στον Κανονισμό 1393/2007, ως τον τόπο της συνήθους διαμονής¹⁴⁰. Συμπληρωματικά εφαρμόζονται και τα άρθρα 62, 63 Καν 1215/2012. Αντίθετα, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι το άρθρο 14 δεν ρυθμίζει τον κατ' ιδίαν τόπο όπου θα πρέπει να λάβει χώρα η επίδοση. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν η ταχυδρομική επίδοση έχει διενεργηθεί νομότυπα, ο παραλήπτης διατηρεί τη δυνατότητα να αποδείξει, με όλα τα αποδεικτικά μέσα που είναι παραδεκτά ενώπιον του επιληφθέντος στο κράτος μέλος προέλευσης δικαστηρίου, ότι δεν μπόρεσε να λάβει πράγματι γνώση για το ότι κινήθηκε εναντίον του δικαστική διαδικασία σε άλλο κράτος μέλος ή να αντιληφθεί το αντικείμενο και την αιτία της κατ' αυτού στρεφόμενης πράξης ή να έχει επαρκή χρόνο στη διάθεσή του για να προετοιμάσει την άμυνά του¹⁴¹. Από τη συνδυασμένη ερμηνεία του άρθρου 14 με τις προβλέψεις ως προς τις ελάχιστες εγγυήσεις για τις επιδόσεις που θεσπίζουν τα άρθρα 13-14 Καν 805/2004 και 13-14 Καν 1896/2006 συνάγεται ότι κατ' αρχήν το επιδοτέο έγγραφο θα πρέπει να παραλαμβάνεται αυτοπροσώπως από τον αποδέκτη και μόνον κατ' εξαίρεση από συνοίκους ή συνεργάτες του υπό τους όρους των άρθρων 14 § 1 εδ. α' και β' Καν 1896/2006 ή 14 § 1 στ. α' και β' Καν 805/2004, τα οποία καθιερώνουν ελάχιστους κανόνες αποδεκτών διαδικαστικών εγγυήσεων για την ολοκλήρωση της επίδοσης¹⁴². Εφιστάται η προσοχή ότι για την προσήκουσα πιστοποίηση της παραλαβής θα πρέπει στην τελευταία περίπτωση να αναφέρεται στην απόδειξη παραλαβής πλέον των λοιπών στοιχείων του άρθρου 14 § 3 των ανωτέρω Κανονισμών και το όνομα του προσώπου στο οποίο εγχειρίσθηκε το έγγραφο και η σχέση του με τον αποδέκτη. Το στοιχείο αυτό απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή καθώς τα τυποποιημένα έντυπα αποστολής συστημένων δεν διαλαμβάνουν σχετική πρόνοια. Χάριν πρόσθετης διασφάλισης σκόπιμο είναι να επιλέγεται η οδός της αποστολής του εγγράφου όχι ως απλού

¹⁴⁰ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 94.

¹⁴¹ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 98.

¹⁴² ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψεις 88-89: «Στην πράξη, η παράδοση στα χέρια του εναγομένου δεν είναι πάντοτε δυνατή. Ο κανονισμός 1393/2007 δεν αποκλείει επομένως ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η εν λόγω πράξη μπορεί να παραληφθεί από τρίτον. 89. Σε μια τέτοια περίπτωση, πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να τηρούνται όλες οι εγγυήσεις που είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων άμυνας του παραλήπτη της πράξεως». Μεμονωμένα έγινε δεκτό στην ΠΠρΠατρ 204/2012, ΕΠολΔ 2013.76 ότι το κατά πόσον νομιμοποιείται ο σύνδικος στην παραλαβή του ταχυδρομικά διαβιβαζόμενου εγγράφου θα πρέπει να κρίνεται κατά το δίκαιο του κράτους παραλαβής (στην εκεί περίπτωση το ρουμανικό δίκαιο). Η αποσύνδεση της ερμηνείας του άρθρου 14 από τις ελάχιστες διαδικαστικές εγγυήσεις των άρθρων 13-14 Κανονισμών 805/2004 και 1896/2006 ίσως ενέχει τον κίνδυνο αντιφάσεων μεταξύ των εν λόγω νομοθετικών κειμένων και του Κανονισμού 1393/2007 με διακριτό το ενδεχόμενο μέθοδος επίδοσης ρυθμιζόμενη από κοινοτικό νομοθετικό κείμενο να μην ανταποκρίνεται εκ του αποτελέσματος στις ελάχιστες προϋποθέσεις που τάσσει ο ίδιος ο κοινοτικός νομοθέτης. Βλ. αναλυτικότερα προς στην κατεύθυνση αυτή σε Αρβανιτάκη/Βασιλακάκη (-Γιαννόπουλο), ό.π. 2018, άρθρ. 14 αρ. 10· Γιαννόπουλο, τιμ.τομ. ΕΝΟΒΕ, σ. 158-159.

συστημένου, αλλά σε συνδυασμό με την υπηρεσία περιορισμένης παραλαβής (Restricted Delivery).

6.4 Τρόπος διενέργειας της ταχυδρομικής επίδοσης

Διχογνωμία καταγράφεται για το κατά πόσον αρμόδιοι να επισπεύσουν την επίδοση μέσω του ταχυδρομείου θα πρέπει να θεωρηθούν οι διάδικοι ή αν αυτή θα πρέπει να επισπεύδεται μέσω της αρμόδιας αρχής διαβίβασης που προβλέπει το εθνικό δίκαιο. Το πρόβλημα επισημάνθηκε ήδη υπό την ισχύ του Καν 1348/2000¹⁴³. Υποστηρίζεται ότι απαιτείται και εν προκειμένω η διαβίβαση του εγγράφου μέσω της αρμόδιας αρχής του κράτους διαβίβασης και ότι αντίθετα δεν είναι νοητή η απευθείας επίσπευση της επίδοσης από τον επισπεύδοντα την επίδοση ή τους πληρεξουσίους δικηγόρους του¹⁴⁴. Αντίθετη γνώμη προκρίνει την εκδοχή ότι η επίδοση κατά το άρθρο 14 ενεργείται απευθείας από τον αποστολέα προς τον αποδέκτη χωρίς τη μεσολάβηση των αρχών διαβίβασης και παραλαβής¹⁴⁵, ενώ υπό το γαλλικό δίκαιο στο οποίο η επίδοση μέσω του ταχυδρομείου προβλέπεται και υπό το εθνικό δικονομικό δίκαιο υποστηρίζεται ότι η αρμόδια αρχή για τη διαβίβαση του ταχυδρομικού εγγράφου θα πρέπει να προσδιορίζεται κατ' εφαρμογή των εθνικών δικονομικών διατάξεων¹⁴⁶. Αν και η απευθείας ταχυδρομική διαβίβαση του επιδοτού εγγράφου από τον ενδιαφερόμενο διάδικο φαίνεται να συμπλέει με τον σκοπό του κοινοτικού νομοθέτη για την επιτάχυνση της διαδικασίας της επίδοσης, η αντιδιαστολή της διατύπωσης μεταξύ του άρθρου 14 («Κάθε κράτος μέλος δύναται να επιδώσει») και του άρθρου 15 («Οι έχοντες έννομο συμφέρον σε δίκη μπορούν να επιδώσουν») θα μπορούσε να παράσχει

¹⁴³ Επιτροπή Ε.Ε./Mainstrat, Study on the application of Council Regulation 1348/2000 on the service of judicial and extrajudicial documents in Civil or Commercial Matters, § 6.3, 2004, σ. 63-64.

¹⁴⁴ Επιτροπή Ε.Ε./Mainstrat, Study on the application of Council Regulation 1348/2000 on the service of judicial and extrajudicial documents in Civil or Commercial Matters, § 6.3, 2004, σ. 64. Rauscher (-Heiderhoff), ZustVO, αρθρ. 14 αρ. 7. Blackstone's Civil Practice 2013 (επ. Sime/French), § 16.62. Γιαννόπουλος, ΕΠολΔ 2013.81. LG Trier, NJW-RR 2003.287.

¹⁴⁵ Gsell, EWS 2002.115-124. Αρβανιτάκης, ΧρΙΔ 2003. 964. OLG Köln, απόφαση 8.9.2003 - U 110/02, αδ., παραπεμπόμενη υπό Χ. Μιχαηλίδου, Η νομολογία του ΔΕΚ για τις διασυνοριακές επιδόσεις και η Πρόταση για την τροποποίηση του Κανονισμού 1348/2000, Δ 2006.851 επ: 866-867 ιδίως σημ. 70. ΠΠρΠατρ 204/2012, ΕΠολΔ 2013.76 όπου κρίθηκε έγκυρη η απευθείας ταχυδρομική επίδοση με συστημένη επιστολή που είχε επισπεύσει ο διάδικος. ΜΠρΠειρ 3365/2012 ΕΠολΔ 2012.510 σημ. Γιαννόπουλου = Αρμ 2013.1286 σημ. Ανθιμου.

¹⁴⁶ Cornette, § 311. Υπό το γαλλικό δίκαιο, προβλέπεται ότι κατ' αρχήν αρμόδιος να μεριμνήσει για την ταχυδρομική διαβίβαση του δικαστικού εγγράφου είναι κατ' αρχήν ο δικαστικός γραμματέας (Greffier), Version consolidée de la circulaire CIV/20/05 du 1er février 2006 (NOR : JUS C 05 20 961 C) modifiée par la circulaire CIV /11/08 du 10 novembre 2008 (NOR : JUS C 08 23 97 C), διαθέσιμο σε http://www.justice.gouv.fr/art_pix/eci_doc_circulaire_cons_20081120.pdf, § 1.7. Με την πρόσφατη απόφαση του της 8.1.2015 το Γαλλικό Ακυρωτικό δέχθηκε όμως ότι οι επισπευδόμενες στο πλαίσιο του Κανονισμού 1393/2007 επιδόσεις δύνανται να επισπεύδονται και από δικαστικούς επιμελητές (Huissiers): Cass. 2e Civ, no 13-26.224, Legifrance, ECLI:FR:CCASS:2015:C200038.

ερμηνευτικό επιχείρημα υπέρ της πρώτης εκδοχής¹⁴⁷, συνηγορώντας υπέρ της αναγκαιότητας διαβίβασης του επιδοτέου εγγράφου μέσω της αρμόδιας αρχής (δηλαδή στην Ελλάδα της καθ' ύλην και κατά τόπον αρμόδιας εισαγγελίας)¹⁴⁸. Ο ενδιαφερόμενος φυσικά χάριν εξοικονόμησης χρόνου και δαπανών να ζητήσει ειδικά τη διενέργεια της επίδοσης δια της ταχυδρομικής οδού συμπληρώνοντας αντίστοιχα το πεδίο 5.2 της αίτησης του Παραρτήματος Ι. Δεν αποκλείεται όμως η αρχή επίδοσης να επιλέξει αυτεπαγγέλτως τη διαβίβαση του επιδοτέου εγγράφου ταχυδρομικά (αν ο επισπεύδων την επίδοση, δεν έχει προσδιορίσει συγκεκριμένη επιθυμητή μέθοδο επίδοσης στο έντυπο του Παραρτήματος Ι). Η ερμηνευτική λύση αυτή παρουσιάζει το πρόσθετο πλεονέκτημα ότι διασκεδάσει τις συχνά εκφραζόμενες ανησυχίες για τις δυσχέρειες απόδειξης του περιεχομένου της αποστολής¹⁴⁹ καθώς η ταυτότητα των διαβιβαζόμενων εγγράφων που αποστάλθηκαν θα βεβαιώνεται σύμφωνα με το έντυπο του Παραρτήματος Ι.

Από τη φραστική διατύπωση του άρθρου 14 Καν 1393/2007¹⁵⁰ συνάγεται με ασφάλεια ότι η επίδοση ολοκληρώνεται από την αρχή διαβίβασης χωρίς εμπλοκή της αρχής παραλαβής. Δεν τίθεται επομένως ζήτημα χορήγησης βεβαίωσης με βάση το άρθρο 10 § 1 Καν1393/2007. Η πραγματική περιέλευση του εγγράφου θα βεβαιώνεται με βάση την απόδειξη παραλαβής του συστημένου εγγράφου¹⁵¹ ή το τυχόν ισοδύναμο έγγραφο. Η αποδεικτική ισχύς της τελευταίας θα κριθεί σύμφωνα με το δίκαιο που διέπει τη λειτουργία της ταχυδρομικής υπηρεσίας που επιμελήθηκε την επίδοση¹⁵².

Δοθέντος ότι το άρθρο 8 § 4 Καν 1393/2007 δεν διακρίνει ως προς την αναγκαιότητα τήρησης των διατυπώσεων των §§ 1-3 προκειμένου για τις μεθόδους επίδοσης του Τμήματος 2, το έγγραφο που αποστέλλεται ταχυδρομικά πρέπει να συνοδεύεται από μετάφραση σε κάποια από τις γλώσσες του άρθρου 8 § 1 Καν 1393/2007 ή από το έντυπο του Παραρτήματος ΙΙ ενημερώνοντας τον αποδέκτη για το δικαίωμα του να αρνηθεί την παραλαβή του επιδοτέου εγγράφου αν αυτό διαβιβάζεται χωρίς μετάφραση¹⁵³. Προς την κατεύθυνση αυτή συνηγορεί και η ρύθμιση του άρθρου 8 § 5

---

¹⁴⁷ Πρβλ. ευρύτερη επισκόπηση της σχετικής προβληματικής σε Hess, NJW 2004.3301· Μιχαηλίδου, Δ 2006.866-867.

¹⁴⁸ Γιαννόπουλος, ΕΠολΔ 2013.81. Γιαννόπουλος, τιμοτμ ΕΝΟΒΕ 2017, σ. 160-161. Στην περίπτωση αυτή ο επισπεύδων την επίδοση οφείλει να συμπληρώνει και το έντυπο του Παραρτήματος Ι.

¹⁴⁹ Αρβανιτάκης, ΧρΙΔ 2003.964· Αρβανιτάκης, ΕΠολΔ 2009.717· Γιαννόπουλος, τιμοτμ ΕΝΟΒΕ 2017, σ. 161.

¹⁵⁰ Arg e 14 Κανονισμού 1393/2007: «...απευθείας διά των ταχυδρομικών υπηρεσιών σε κατοίκους...».

¹⁵¹ ΜΠρΠειρ 5292/2013, ΝΟΜΟΣ.

¹⁵² ΜΠρΠειρ 5292/2013, ΝΟΜΟΣ.

¹⁵³ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 59. Στην ίδια απόφαση πάντως γίνεται παράλληλα δεκτό ότι παράβαση της

Καν 1393/2007. Παράλειψη του παραλήπτη πάντως να αντιδράσει έγκαιρα στην παρατυπία της μη επισύναψης του Παραρτήματος II δεν θεραπεύει το ελάττωμα, καθώς η θεραπεία του τελευταίου προϋποθέτει ότι ο παραλήπτης είχε λάβει όντως γνώση του δικαιώματος του¹⁵⁴.

Υπό την ερμηνευτική εκδοχή που προκρίνει την αναγκαιότητα διενέργειας της ταχυδρομικής επίδοσης μέσω της αρχής διαβίβασης είναι νοητή και εν προκειμένω η εφαρμογή των άρθρων 9 §§ 1 και 2 ως προς το χρόνο διενέργειας της επίδοσης¹⁵⁵.

6.5 Λοιπά ζητήματα

Με τον πρόσφατο Κανονισμό 2015/2421 αντικαταστάθηκε το άρθρο 13 Καν 861/2007 κατά τρόπο ώστε σύμφωνα με το νέο άρθρο 13 § 1 Καν 861/2007 η αγωγή (5 § 2 Καν 861/2007), η ανταγωγή (5 § 6 Καν 861/2007) και η απόφαση (7 Καν 861/2007) να διαβιβάζονται είτε ταχυδρομικά είτε με ηλεκτρονικά μέσα. Οι λοιπές επικοινωνίες του δικαστηρίου με τους διαδίκους ή τα λοιπά δικόγραφα που χρειάζεται να επιδοθούν στο πλαίσιο της νέας διαδικασίας μικροδιαφορών, ενεργούνται κατ' αρχήν με ηλεκτρονικά μέσα (13 § 2) υπό τον όρο ότι είναι αποδεκτή από τους διαδίκους ή προβλέπεται από το εθνικό δικονομικό δίκαιο του forum. Η νέα ρύθμιση περιορίζει την εμβέλεια της ταχυδρομικής επίδοσης καθώς υπό την προηγούμενη διατύπωση καθιερωνόταν η ταχυδρομική επίδοση για το σύνολο των επιδόσεων που λάμβαναν χώρα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διαδικασίας Μικροδιαφορών. Σύμφωνα με την Πρόταση Κανονισμού¹⁵⁶ η ταχυδρομική και ηλεκτρονική επίδοση κατά την § 1 του νέου άρθρου 13 τάσσονται ως ισότιμες μέθοδοι διαβίβασης του επιδοτέου εγγράφου. Πρακτικά στην Ελλάδα η διενέργεια της ηλεκτρονικής επίδοσης θα πρέπει να αποκλεισθεί καθώς δεν έχει ενεργοποιηθεί ακόμη η σχετική δυνατότητα του άρθρου 122 § 5 ΚΠολΔ (13 § 1

υποχρέωσης επισύναψης του εντύπου του Παραρτήματος II ή της μετάφρασης δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου την ακυρότητα της επίδοσης (ό.π. σκέψεις 60 επ, 67).

¹⁵⁴ ΔΕΕ, 2.3.2017, Andrew Marcus Henderson κατά Novo Banco SA, C-354/15, ECLI:EU:C:2017:157, σκέψη 65, όπου και γίνεται δεκτό ότι το ελάττωμα μπορεί να αρθεί μόνον με την εκ νέου επίδοση του εντύπου του Παραρτήματος II.

¹⁵⁵ Πρβλ. Π. Γέσιου-Φαλτσιή, Συντέλεση της επιδόσεως στην αλλοδαπή των εγγράφων της διαγνωστικής και της εκτελεστικής διαδικασίας. Ερμηνευτική προσπάθεια για ενιαία θεώρηση με αφορμή την ΟλομΑΠ 22/2009, ΕΠολΔ 2010.620: 628, κατά την οποία η εμβέλεια των §§ 1-2 του άρθρου 9 αφορά κατ' αρχήν του την επίδοση μέσω των υπηρεσιών διαβίβασης και παραλαβής, ενώ όταν ο αποστολέας του εγγράφου επισπεύδει την επίδοση μέσω των μεθόδων επίδοσης των άρθρων 12-15 οφείλει να ξεκινήσει ούτως ή άλλως την επίδοση μέσω του Εισαγγελέα, ώστε να δημιουργήσει υπέρ αυτού την προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 136 ΚΠολΔ.

¹⁵⁶ Πρόταση ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 861/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για τη θέσπιση ευρωπαϊκής διαδικασίας μικροδιαφορών και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1896/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση διαδικασίας ευρωπαϊκής διαταγής πληρωμής /^{*} COM/2013/0794 final - 2013/0403 (COD), σ. 8.

στ. β' i Καν 861/2007 όπως ισχύει). Επιπλέον μάλλον θα πρέπει να αποκλεισθεί η δυνατότητα χρήσης της ταχυδρομικής επίδοσης προς διενέργεια των επιδόσεων των λοιπών δικογράφων της διαδικασίας που καταλαμβάνονται από την § 2 του νέου άρθρου 13 Καν 861/2007 καθώς ως προς τα τελευταία προϋποτίθεται η μέθοδος επίδοσης να είναι διαθέσιμη υπό το εθνικό δικονομικό δίκαιο. De lege ferenda η επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη να παραπέμψει στις ρυθμίσεις των εθνικών δικονομικών δικαίων τον επικουρικό τύπο των επιδόσεων για τα λοιπά δικόγραφα της Ευρωπαϊκής Διαδικασίας Μικροδιαφορών πρέπει να γίνει δεκτή με κριτική διάθεση εφόσον απολήγει εκ του αποτελέσματος να απαιτείται στην περίπτωση του ελληνικού δικαίου στην υποχρέωση τήρησης αυστηρότερων τύπων για την επίδοση των επόμενων δικογράφων της διαδικασίας σε σύγκριση με τον απαιτούμενο για το εισαγωγικό δικόγραφο. Δοθείσης της ταυτότητας του λόγου η ταχυδρομική επίδοση σύμφωνα με το άρθρο 13 Καν 861/2007 ενεργείται όπως και η επίδοση κατά το άρθρο 14 του Καν 1393/2007 με τη διαφορά ότι καθώς οι επιδόσεις του άρθρου 5 και 7 επισπεύδονται μερίμνει του δικαστηρίου θα πρέπει μάλλον να αποκλεισθεί η αναγκαιότητα κίνησης της επίδοσης μέσω της αρχής διαβίβασης.

7 Η απευθείας επίδοση (15 Καν1393/2007)

Με την προκείμενη διάταξη¹⁵⁷ προβλέπεται η δυνατότητα απευθείας διαβίβασης του επιδοτέου εγγράφου στον αποδέκτη μέσω δικαστικού επιμελητή ή άλλου αρμόδιου κατά το δίκαιο του τόπου παραλαβής δημόσιου λειτουργού. Αντίστοιχη διάταξη περιέχει και το άρθρο 10 στ. γ' ΣΧάγης¹⁵⁸ που αποτέλεσε και το νομοτεχνικό πρότυπο του άρθρου 15. Αναλογίες παρουσιάζει επίσης η ρύθμιση και προς το άρθρο 137 ΚΠολΔ. Διαφοροποιείται όμως από αυτήν ως προς την έκταση της παραπομπής στο δικονομικό δίκαιο του κράτους παραλαβής. Ειδικότερα υπό το άρθρο 137 ΚΠολΔ παρέχεται η δυνατότητα διενέργειας της επίδοσης κατά τους τρόπους που προβλέπει το δίκαιο του κράτους παραλαβής χωρίς περαιτέρω περιορισμούς ως προς τη συγχωρούμενη μέθοδο επίδοσης. Αντίθετα, υπό το άρθρο 15 είναι νοητή η διενέργεια της επίδοσης αποκλειστικά μέσω δικαστικών λειτουργών ή υπαλλήλων ή ανάλογων προσώπων. Εξ αντιδιαστολής π.χ. θα πρέπει να αποκλεισθεί η δυνατότητα προσφυγής στη ρύθμιση του άρθρου 15 ως νομικής βάσης για τη διενέργεια της

¹⁵⁷ Αναλυτικότερα, για την απευθείας επίδοση κατά το άρθρο 15 Καν1393/2007, βλ. Heß, Rechtspolitische Überlegungen zur Umsetzung von Art. 15 der Europäischen Zustellungsverordnung-VO (EG) Nr. 1393/2007, IPRax 2008.477 επ.

¹⁵⁸ Ως προς την οποία η Ελλάδα διατύπωσε επιφύλαξη διατύπωσε επιφύλαξη το 2000. Βλ. αναλυτικότερα, ανωτ. σημ. 103.

επίδοσης με άλλους τρόπους (π.χ. με ηλεκτρονικά μέσα). Η διενέργεια επίδοσης σύμφωνα με το άρθρο 15 προϋποθέτει: α) επίδοση που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο ορισμένης δίκης¹⁵⁹, β) να προβλέπεται η μέθοδος επίδοσης από το δίκαιο του κράτους παραλαβής¹⁶⁰. Η απευθείας επίδοση σύμφωνα με το άρθρο 15 διαφοροποιείται από τις λοιπές μεθόδους επίδοσης του Κανονισμού καθώς η επίδοση επισπεύδεται με επιμέλεια του διαδίκου και χωρίς τη μεσολάβηση των αρχών παραλαβής και διαβίβασης.

Επιπλέον προϋποτίθεται ότι η απευθείας μέθοδος διαβίβασης των δικογράφων είναι γνωστή όχι μόνον κατά το δίκαιο του κράτους παραλαβής αλλά και σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους διαβίβασης¹⁶¹.

Η επίδοση κατά το άρθρο 15 επισπεύδεται σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους παραλαβής. Ο τύπος, μέσα, χρόνος και τόπος της επίδοσης θα κριθούν σύμφωνα με το δίκαιο του τόπου διενέργειας της επίδοσης και κατά το ίδιο δίκαιο θα αξιολογηθεί το κατά πόσον το όργανο που διενήργησε την επίδοση ήταν αρμόδιο προς τούτο. Η αξιολόγηση και απαγγελία των δικονομικών κυρώσεων που συναρτάται με τα δικονομικά ελαττώματα που θα εμφιλοχωρήσουν κατά τη διενέργεια της επίδοσης θα αξιολογηθεί σύμφωνα με τη *lex fori*. Κατά τη *lex fori* εξάλλου θα πρέπει να αξιολογηθεί και το έννομο συμφέρον του επισπεύδοντος την επίδοση. Όταν η επίδοση επισπεύδεται από διάδικο η συνδρομή του στοιχείου του εννόμου συμφέροντος πάντως θα πρέπει να προεξοφλείται ως αυτονόητη.

Συμπλήρωση του εντύπου του Παραρτήματος Ι δεν απαιτείται¹⁶², ούτε και σύνταξη βεβαίωσης για τη διενέργεια της επίδοσης σύμφωνα με το άρθρο 10 § 2. Η πιστοποίηση για τη διενέργεια της επίδοσης θα λάβει χώρα σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το δίκαιο του τόπου όπου ενεργήθηκε η επίδοση¹⁶³. Κατά το ίδιο δίκαιο θα αξιολογηθεί και η αποδεικτική ισχύς της έκθεσης ή απόδειξης παραλαβής

¹⁵⁹ Art 15 Κανονισμού 1393/2007: «...έννομο συμφέρον σε δίκη...». Εξ αντιδιαστολής θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η μέθοδος επίδοσης είναι διαθέσιμη αποκλειστικά για τη διαβίβαση δικογράφων και δικαστικών αποφάσεων, όχι όμως και εξωδικαστικών εγγράφων. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται ενόψει του ειδικότερου χαρακτήρα του άρθρου 15 σε σύγκριση προς το άρθρο 16 Κανονισμού 1393/2007 η συστατική ερμηνεία της δεύτερης και γενικότερης διάταξης.

¹⁶⁰ Ήδη στην Επεξηγηματική Έκθεση επί της Σύμβασης του 1997 (26.6.1997), C 261/27.8.1997, 35 αποσαφηνίζεται ότι η ρύθμιση του άρθρου 15 δεν αποτελεί αυτοτελή νομική βάση για τη διενέργεια απευθείας επίδοσης αλλά προϋποθέτει τη διαθεσιμότητα της μεθόδου κατά το δίκαιο του κράτους παραλαβής. Βλ. ακόμη Αρβανιτάκη/Βασιλακάκη (- Γιαννόπουλο), ό.π. 2018, άρθρ. 15 αρ. 5.

¹⁶¹ Rauscher (-Heiderhoff), ZustVO, αρθρ. 15 αρ. 2.

¹⁶² Σύμφωνα με το σημείο αυτό και ο Αρβανιτάκης, ΧρΙΔ 2003.964-965.

¹⁶³ Πρβλ. όμως την ΑΠ 1399/2012, ΤΝΠΔΣΑ, όπου κρίθηκε ότι η ένορκη βεβαίωση Κύπριου επιδότη, συνταγείσα κατά τα προβλεπόμενα στο κυπριακό δίκαιο δεν αποδεικνύει τη διενέργεια της επίδοσης στον Παραλήπτη επειδή δεν περιλάμβανε τα στοιχεία του Παραρτήματος Ι. Η ερμηνευτική λύση αυτή όμως δεν είναι πειστική, αφενός επειδή δεν προκύπτει από τον Κανονισμό 1393/2007 υποχρέωση προς συμπλήρωση του εντύπου αυτού στην περίπτωση του άρθρου 15 και επιπλέον επειδή

που θα συνταγεί κατά τους οικείους δικονομικούς τύπους. Στο μέτρο που η επίδοση του άρθρου 15 λαμβάνει χώρα χωρίς τη μεσολάβηση των αρχών παραλαβής και διαβίβασης δεν καταλείπεται περιθώριο εφαρμογής της ρύθμισης του άρθρου 9 § 2. Ως εκ τούτου χρόνος ολοκλήρωσης της επίδοσης θα πρέπει να λογισθεί ο προβλεπόμενος από το δικονομικό δίκαιο του τόπου όπου ενεργείται η επίδοση.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 § 4 Καν1393/2007 οι ρυθμίσεις των §§ 1-3 του άρθρου 8 καταλαμβάνουν ανεξαιρέτως όλες τις μεθόδους επίδοσης του Τμήματος 2, χωρίς διάκριση ως προς την προκειμένη διάταξη. Κατ' ακολουθίαν πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο επιστεύδων την επίδοση θα πρέπει να συνεπιδίδει είτε μετάφραση του επιδοτέου εγγράφου σε κάποια από τις γλώσσες του άρθρου 8 § 1, είτε να συνεπιδίδεται και το έντυπο του Παραρτήματος II προς ενημέρωση του παραλήπτη της επίδοσης για το δικαίωμα του να αρνηθεί την παραλαβή.

Η πρακτική χρησιμότητα της ρύθμισης του άρθρου 15 περιορίζεται ενόψει του γεγονότος ότι σημαντικός αριθμός κρατών μελών επιφυλάχθηκαν ως προς την συγκεκριμένη μέθοδο επίδοσης¹⁶⁴. Η Γερμανία εξάρτησε ρητά το επιτρεπτό της επίδοσης κατά το άρθρο 15 μόνον στις πράξεις για τις οποίες η γερμανική πολιτική δικονομία επιτρέπει ρητά τη δυνατότητα άμεσης επίδοσης ή κοινοποίησης (§ 166.2 ZPO). Σύμφωνα με τη σχετική Ανακοίνωση επιτρέπεται η απευθείας επίδοση προκειμένου για τίτλους αναγκαστικής εκτέλεσης (§ 750 ZPO), τους εκτελεστούς τίτλους της § 794 § 1 (5) ZPO και της § 797 ZPO, τις αποφάσεις συντηρητικών μέτρων της § 923.2 ZPO και τις διατάξεις προσωρινών μέτρων των §§ 935, 936 ZPO. Αντίθετα προβλέπεται ρητά ότι δεν συγχωρείται η διενέργεια απευθείας επίδοσης του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης.

---

¹⁶⁴ Ειδικότερα επιφύλαξη διατύπωσαν τα ακόλουθα κράτη μέλη: Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ισπανία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Αυστρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο (πλην Σκωτίας και Γιβραλτάρ). Επιπλέον το Λουξεμβούργο εξάρτησε το επιτρεπτό της απευθείας επίδοσης από τον όρο της αμοιβαιότητας.